

Gazi Üniversitesi
Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî
Araştırma Merkezi

TÜRK KÜLTÜRÜ
ve
HACI BEKTAŞ VELÎ
Araştırma Dergisi
Turkish Culture
and
Hacı Bektash Velî
Research Quarterly

Изследователско Списание на Турската
Култура и Хаджи Бекташ Вели

Kış
Winter
Зима 2007/44

Türk Kültür Tarihinin Bir Kaynağı Olarak Burgazi Fütüvvetnamesi

Burgazi Fütüvvetname, As a Source of
Turkish Cultural History

Произведението “Бургази Фютюветнамеси”-един от
източниците за историята на турската култура

Ayhan PALA*

ÖZET

Fütüvvet hakkında sözler, an'ane ve rivayetler ile fütüvvet ehlinin erkânı hakkında bilgiler veren kitaplara *fütüvvetname* denmektedir. Türk dilinde telif ve tercüme olarak pek çok fütüvvetname yazılmıştır. En eski Türkçe fütüvvetname ise, *Yahya bin Halil bin Çoban el-Burgazi*'ye aittir. Eser, büyük bir ihtimalle XIV. yüzyılda yazılmıştır. Müellifin hayatı ve tahsili hakkında bilgimiz yok denecek kadar azdır. Burgazi Fütüvvetnamesi'nde XIV. yüzyılda Türk cemiyet hayatına yön veren prensipler teferruatlı olarak incelenmiştir. Eser, XIV. yüzyıl Anadolu'sunda yaşayan Türklerin zihniyetini tespit bakımından büyük kıymet taşımaktadır. Eserin dil araştırmacıları için de değerli bir kaynak olduğu görülmektedir. Makalede Burgazi'nin kimliği ve eseri üzerinde bilgi verilmekte, eserin muhtevası Türk kültür tarihi bakımından değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Burgazi, Fütüvvetname, Ahilik, Türk Kültür Tarihi, Ahlâk Eğitimi.

ABSTRACT

The books are called as futuvvetname which gives information about the words, traditions and narratives connected with futuvvet and the qualified staff of futuvvet. A vast number of futuvvetname had been written as compilation and translation in Turkish. The earliest-known Turkish futuvvetname is belong to Yahya bin Halil bin Çoban el-Burgazi. This work has been written in XIVth century. We have little or no information about the life and education of the author. In the Futuvvetname of Burgazi, the conducting principals of the social life had been examined in detail. The work is very valuable concerning the detection of the mentality of Turks who lived in Anatolia in XIVth century. The work is also precious resource for the linguists. In this article, information is presented about the identity and work of Burgazi and the content of the work is evaluated with regard to Turkish cultural history.

Key Words: Burgazi, fütüvvetname, akhism, sufism, morality education, Turkish cultural history.

* Yrd. Doç. Dr. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi: ayhanpala2003@yahoo.com

РЕЗИОМЕ

Книгите които дават знание за фютовета се наричат фютоветнаме. Думата фютовет в исляма означава “група от закони”, които всеки вярващ трябва да спазва по пътя към Аллах. Много произведения по тази тема са преведени на турски език. Най старото фютоветнаме на турски език е на Яхйя бин Халил бин Чобан ел-Бургази. Творбата най-вероятно е написана през 14 век. За съжаление няма достатъчна информация за образованието и живота на поета. Произведението на Бургази подробно изследва живота на турската общност през 14 век. Той е много важен документ за разбиране мирогледа на турците живеещи в Анадола а за изследователите е истинско съкровище. В статията е дадена подробна информация за Бургази, за значението му за изследването на историята на турската култура.

Ключови думи: Бургази, Фютоветнаме, история на турската култура, нравствено обучение.

Fütüvvet, kaynakları İslâm öncesi Arap tarihine dayanan ve İslâmî dönemde bütün İslâm ülkelerinde gelişen bir müessesedir. Fütüvvetin İran ve Roma tarihlerinde görülen bazı müesseselerden de unsurlar veya tesirler aldığı anlaşılmaktadır (Taeschner, 1972). İslâm öncesi Türk kültüründe alp tipini ve cömert anlamına gelen akı kelimesini doğuran geleneklerin de fütüvvet anlayışının Türkler arasında yayılmasında tesiri olduğu söylenebilir. Anadolu’da ortaya çıkan âhiliği, bu akı geleneği ile bağlantılı gören bir görüş vardır (Çağatay, 1989); fakat bütün yazılı kaynakları fütüvvete dayanan âhiliği bu geleneğe bağlamak kanaatimizce şimdilik mümkün görülmemektedir; ancak Anadolu’da gelişen âhiliğin fütüvvetten beslenmekle birlikte kendine has bir mahiyet kazandığı söylenebilir (Köprülü, 1976; Çağatay, 1989). Fütüvvetin kaynakları ve gelişimi üzerinde pek çok yazı yazılmışsa da henüz meselenin bütün cepheleri ile ortaya konabildiği söylenemez. Fütüvvetin Avrupa Ortaçağı’ndaki şövalyelik müessesesi ile mukayesesi de üzerinde durulan bir meseledir (Taeschner, 1972: 203 ve 1 ve 2 numaralı notlar; Desuki, 1951). Eski Türklerdeki alplik müessesesi ile fütüvvet arasındaki münasebetler de araştırılması gereken bir diğer konudur.

Fütüvvet hakkındaki sözler, an’ane ve rivayetler ile fütüvvet ehlinin erkânı hakkında bilgiler veren kitaplara fütüvvetname denmektedir. *Ebu Abdurrahman Sülemini*’nin H. 412/M. 1021 yılında yazılmış olan “*Kitabu’l-Fütüvve*”si, bilinen en eski fütüvvetnamedir (Gölpınarlı, 1949). Türk dilinde de telif ve tercüme olarak pek çok fütüvvetname yazılmıştır (Torun, 1998).

Şimdiki bilgilerimize göre en eski Türkçe fütüvvetname, Yahya bin Halil bin Çoban el-Burgazi'ye aittir (Torun,1988, s. 48). Bundan daha eski bazı Türkçe fütüvvetnameler olduğu ileri sürülmüşse de bunları inceleme fırsatı bulamadık (Nefisi, 1346/1965). Burgazi Fütüvvetnamesi, muhtemelen XIV. yüzyılda yazılmıştır (Taeschner, 1928). Gölpınarlı ise eserin XIII. yüzyıla ait olduğu kanaatindedir (1949, 78-79). Müellifin hayatı ve tahsili hakkında bilgimiz yok denemek kadar azdır. Burgazi'nin tahsilini ve bu kitabı yazma sebebini kendi eserinden öğreniyoruz:

“Şöyle ki ben yigirmi yaşa girince cahilidüm, yani okumak yazmak hiç bilmezidüm, amma âlimleri yavlak severdüm, daim danışmendler birle sohbet kılurdum, hem fütüvvet erkânlarından bilürdüm. Pes andan medreseye vardum, ilim taleb kıldım, Antalyalı Hoca Salahüddin nevverallahu ruhahu mektebine vardum, elifden sebak okadum, Tanğrı taala okımağı ve yazmağı üç ay bir hefte eksükde ruzı kıldı, cümle halk ve üstazum hayran kaldılar. Andan Freng-i lâin İskenderiyeyi bağlamışdı, ol vaktde birkaç pare kitab Frengden satun aldum, andan yana Tanğrı'ya tevekkül kıldum, şükr ol Tanğrı'ya kim bilmeyenleri bildürür, cahillik zülmetinden çıkarub ilim nurına irgürür, pes ben zaif diledüm kim bir kitab yazam, Fütüvveti beyan kılam” (Gölpınarlı, 112).

Burgazi'nin Arapça ve Farsça kaynaklardan yararlanarak böyle bir eseri yazabilmiş olması onun, geç yaşta okuma-yazma öğrenmiş olmasına rağmen ilim aşkı ile kendisini yetiştirmiş olduğunu göstermektedir.

Eserin müellif hattı nüshası elimize geçmemiştir. İstinsah edenler ise eseri kısaltmışlar ve kendi devirlerinin diline göre bazı değişiklikler yapmışlardır. Bu sebeple elimizdeki bütün nüshalar birbirinden az veya çok farklıdır. Burgazi Fütüvvetnamesi'nin çeşitli kütüphanelerde bu güne kadar tespit edilebilmiş on dokuz nüshası vardır¹.

¹Burgazi Fütüvvetnamesi nüshaları (Pala, 1983; Taeschner, 1928; Taeschner, 1932; Torun, 1998; Yılmaz, 2006):

a) Fatih Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi Şerhiye Kitapları, 1352,

Burgazi Fütüvvetnamesi'ne muhtemelen ilk defa M. Fuad Köprülü, Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar kitabının 1919 yılında yapılan ilk baskısında dikkati çekmiştir (1976:215, n. 43). Daha sonra Muallim Cevdet Bey Fütüvvetname'den nakiller yapmıştır (Muallim Cevdet, 1335). Fütüvvetname'nin çeşitli kütüphanelerde bulunan nüshaları hakkında Franz Taeschner bilgi vermiştir (Taeschner, 1928: 1065-1066). Abdülbaki Gölpınarlı ise bazı fütüvvetname metinlerini ve bu meyanda Burgazi Fütüvvetname'si'nin metnini yayımlamıştır (1953); ancak Gölpınarlı'nın yayınladığı bu metin ile DTCF nüshası arasında bazı farklar olduğu için müellif nüshası metne hacim bakımından daha yakın olduğu anlaşılan bu nüshayı ele alıp değerlendirme ihtiyacı hâsıl olmuştur (Pala, 1983). Kaan Yılmaz ise Fütüvvetname'nin İstanbul Millet Kütüphanesi nüshalarından birini dil yönünden incelemiştir (Yılmaz, 2006).

Müellif, eserini yazarken Kur'an tefsiri, hadisler, peygamber kıssaları, Tezkiretül-Evliya, Kitabu'l-Kalaid, Esraru'l-Arifin ve fütüvvet yoluna uygun çeşitli kitaplardan faydalandığını söylemektedir (5a-5b). Burgazi'nin bu kitaplardan başka Ahmed ibni İlyas en-Nakkaş el-Harbuti'nin Tuhfetül-

-
- b) Fatih Millet Kütüphanesi, Ali Emiri Efendi Şeriyye Kitapları, 901,
c) Ömer Lütfi Barkan nüshası,
d) Bayezit Kütüphanesi, 5481,
e) Bayezit Kütüphanesi, 5482,
f) Süleymaniye Kütüphanesi, Pertevniyal Bölümü, 992,
g) DTCF Kütüphanesi, M. Con Kitapları, 536,
h) DTCF Kütüphanesi, A. 123,
ı) Bursa Genel Kitaplığı, Hüseyin Çelebi Bölümü, 9/2,
i) Vatikan Kütüphanesi, Türkçe El Yazmaları, 337,
j) M. Fuad Köprülü nüshası (Arif Bey nüshası),
k) M. Fuad Köprülü'deki diğer nüsha,
l) Taeschner nüshası (Bosna'dan getirilmiş),
m) Dresden Eyalet Kütüphanesi, Cod. Or. Ea 65 nüshası,
n) Dr. O. Rescher nüshası,
o) Berlin Devlet Kütüphanesi, Cod. Wetzstein II, 1701,
ö) Taeschner nüshası (Georg Jakob'dan intikal etmiş),
p) Gotha Thüringsche Eyalet Kütüphanesi, Cod. Turc. 45.
r) Manisa İl Halk Kütüphanesi, Akhisar Zeynelzade Kitaplığı, 45 Ak Ze 5936/2.
s) Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, 919 (Yukarıda zikredilen iki Köprülü nüshasından biri olmalı).

Vesaya adlı eserinden kitabının birçok yerinde iktibaslar yaptığı anlaşılmaktadır (Gölpınarlı, 1953). Risaletü'l-Kuşeyriyye ve Nasırı'nin Fütüvvetname'si ile Mevlana Celaleddin Rumi'nin Mesnevi'si de Burgazi'nin kaynakları arasında zikredilebilir.

Burgazi, eseri yazma gayesini açıklarken devrindeki ahlâkî zaafı bahsederek kitabının buna bir çare olmasını ümit etmiştir. Müellif, bu gerekçeyi kaynağını teşkil etmiş olan eserlerden nakletmemiş ise onun, kendi devrinin ahlaki durumundan şikâyet ettiği anlaşılır. Esasen eski ve mükemmel devirlere hasret ile kendi devrinden şikâyet, insanlarda her zaman görülen bir davranış olsa da bu çeşit şikâyetlerde bulunanların devirlerinin bazı özelliklerini yansıtmaya ihtimali de vardır. O bakımdan Burgazi'nin, Moğol istilası sonrası Anadolu'sunun buhranlı karakterine işaret ettiği düşünülebilir.

Eser ilk Türkçe fütüvvetname olması bakımından da ayrı bir değer taşımaktadır. Müellif, kitabını Türkçe yazma sebebini şöyle izah etmektedir: “*Türk dilince yazduguma sebeb ol oldı ki Rum (Anadolu) halkı ekser Türk diline mensubdur, biz dahı Türk ıstılahı üzerine yazduk, ta ki ekser halayık andan müstefid olalar* (6a). Ayrıca, Türkçe yazmasını dinî bir esasa dayandırarak, her kavme kendi dilinde peygamber gönderildiğine işaret eden ayete atıfta bulunmaktadır: “*ve dahı bu ayet muktezasına iktida ittük ki, vema erselna mi'r-rasulin illa bi lisani kavmihi (Kur'an, XIV/4), yani Allah teala buyurur ki, hiç peygamber viribimedim illa kendünün kavmi dilince*” (6a). Eserin XIV. yüzyıl Türkçesi'nin bir örneği olarak dil araştırmacıları için de değerli bir malzeme olduğu görülmektedir.

Burgazi Fütüvvetnamesi'nde XIV. yüzyılda Türk cemiyet hayatına yön veren bazı prensipler ve uygulamalar ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Eser, XIV. yüzyıl Anadolu'sunda yaşayan Türkler'in zihniyetini ve bunun kaynaklarını tespit konusunda kıymet taşımaktadır. Bu tür eserlerde büyük ölçüde benzer konular ele alınmakta olduğundan Burgazi de aynı geleneğe sadık kalarak kitabında daha önce yazılmış fütüvvetnamelerden nakiller yapmaktadır. O bakımdan Burgazi'nin metni, muhteva bakımından bir yenilik getirmemek-

tedir. Bu gibi metinler devrin Türkiye'si'nde yaygınlığını bildiğimiz âhi zaviyelerinde okunmakta, ahlâk ve âdâb rehberi olarak kullanılmaktadır. XIV. yüzyılda Anadolu'yu gezen *İbn Battuta*, her yerde âhi zaviyelerine rastladığını ve âhiler tarafından ağırlandığını anlatmaktadır.

Burgazi'nin eserinde devrinin ahlâkî anlayışını aksettiren pek çok unsuru bulabilmekteyiz. Fütüvvetnamelerde bir insanın bütün hayatına yön veren davranışlar sıralanmakta ve her bir durumda nasıl hareket edileceği tarif edilmektedir. Diğer tasavvufî kuruluşlar gibi âhi zaviyeleri de esas itibarıyla ahlâk eğitimi vermektedirler. Bu ahlâkî prensipler İran başta olmak eski kültürlerin izlerini taşımakla birlikte, İslâm dininden alınmaktadır. Bu sebeple bunlar anlatılırken İslâm büyüklerinin hayatlarından örnekler verilmektedir. Hazret-i Muhammed ve Hazret-i Ali, bu İslâm büyüklerinin başında gelmektedir. Hazret-i Ali, pek çok tarikatın olduğu gibi âhilerin de başı kabul edilmektedir. Hazret-i Muhammed'e atfedilen "*La feta illa Ali ve la seyfe illa Zülfekar*" (Ali'den başka yiğit, Zülfekar'dan başka kılıç yoktur) sözü, fütüvvetnamelerin pek çoğunda olduğu gibi Burgazi'de de tekrarlanmaktadır. Fütüvvetnamelerde üzerinde durulan cömertlik, yiğitlik gibi unsurların İslâm öncesi Arap, İran ve Türk kaynaklarından doğduğu ve sonra İslâmî bir kalıba bürünerek bu teşkilatta ortaya çıktığı bilinmektedir. İslâm öncesi Arap, Fars ve Türklerde fütüvvet benzeri kuruluşların bulunduğu üzerinde durulmuştur (Taeschner, 1931; Taeschner, 1932; Taeschner, 1972).

Burgazi, eserinde yiğit, âhi ve şeyh kavramlarını açıklayarak her Müslüman'ın bir şeyhi olması gerektiği üzerinde durmakta ve "*şeyhi olmayanın şeyhi şeytandır*" anlayışına işaret etmektedir (8b). Bu görüşü desteklemek için *Kur'an-ı Kerim*'deki *Musa* ve *Hızır* ayetine atıf yapan Burgazi, Hızır'ın Musa'nın şeyhi olduğunu ifade etmektedir. Manevî terbiye için herkesin bir şeyhe ihtiyacı olduğu görüşü, bütün tasavvufî cereyanlarda görülen bir motiftir.

Âhilik yoluna girenlerde bulunması gereken ahlâkî vasıflar, fütüvvetnamede maddeler hâlinde anlatılmaktadır. *Hayır iş yapanın bunu söylememesi, hal-*

kın ayıbını örtmek, zahmet ve cefaya sabır ve tahammül etmek, kötülük yapana iyilik yapmak, hatayı kendinde aramak, kibirli olmamak, misafire hizmet etmek, cömert olmak, zina etmemek, içki içmemek, gammazlık yapmamak, ikiyüzlü olmamak, kibirli olmamak, gönlünde haset ve kin tutmamak, yalan söylememek, şehvet nazarıyla bakmamak, cimrilik yapmamak, gıybet ve iftira etmemek, hırsızlık etmemek, haramdan kaçınmak, helâli talep etmek, yoldaşını hayra yöneltmek, vefalı olmak, sözünde durmak, kimseye zulmetmemek; Allah'a, peygamberlere ve evliyaya yakın olmak; Allah'ı, insanları ve hayvanları incitmemek gibi âhîde bulunması gereken vasıflar çeşitli örneklerle açıklanmaktadır. Burgazi, İslâm'ın esasları olan *tevhid, namaz, zekât, oruç* ve *hac*dan bahsettikten sonra âhîlerin edep ve hayâ ehli olmaları üzerinde durmaktadır. “*Dünya müminlerin zindanı, kâfirlerin cennetidir*” hadisini nakleden müellif, âhîlerin dünyaya bağlanmamaları ve âhinin on sekiz dirhemden başka sermayesi olmaması gerektiğini bildirmektedir. Gerçek ilmin iyi ahlâk, lutf, seha ve kerem ile hayır ve şerri bilmek olduğunu, beyler ile ülfet etmenin zararlarını anlatmaktadır.

Fütüvvetname'nin “edeb” bölümünde yemek yemek, su içmek, konuşmak, elbise giymek, eve girmek, çıkmak, yürümek, oturmak, alışveriş etmek, misafirlik, hasta ziyareti, mezar ziyareti, def-i hacet etmek, hamamda yıkanmak, yatakta yatmak gibi konular anlatılmaktadır.

Fütüvvetname'de tabiatın bütün olarak korunması anlayışını da görmekteyiz. Burgazi, yürüme âdâbını sayarken “canavarcıkları (böcekler) basmaya” diye okuyucusunu ikaz etmektedir. Başta insanlar olmak üzere tabiattaki bütün canlıların Allah'ın bir hikmeti olarak yaratıldığı, tasavvufta üzerinde çok durulan bir anlayıştır. Bu ve benzeri prensipler tasavvufun da tesiriyle iktisadî hayatta da rehber olmuş, paylaşımcı bir anlayışın hâkim olmasına çalışılmıştır. Bu anlayış insanlar arasında dayanışmayı ve yardımlaşmayı esas almakta, gelir dağılımında büyük farklılıkların ortaya çıkmasını engellemek istemektedir. Esasen fütüvvet, cömertlik anlayışına dayanır. Âhinin ancak on sekiz dirhem gümüşü olabileceğini kabul eden bu anlayışın, iktisadî bakım-

dan sermaye birikimine mâni olduğu üzerinde de durulmuştur (Ülgener, 1983; Ülgener, 1984).

Burgazi'nin bu eseri, zihniyet tarihimiz bakımından incelenmesi gereken pek çok unsuru ihtiva etmesi bakımından mühimdir. Bu tür eserlerin, hemen her kasabada bir tekke veya âhi zaviyesi bulunan Osmanlı toplumunda geniş halk tabakalarının günlük hayatını büyük ölçüde tanzim ettiği bilinmektedir. Bunun gibi nazârî kitaplarda verilen bilgilerin, diğer tarihî eserlerde verilen bilgiler ile mukayesesinin, Osmanlı toplumu hakkında daha gerçekçi değerlendirmeler yapılmasına hizmet edeceği açıktır.

BURGAZÎ FÛTÛVETNÂMESİ

(D. T. C. F. Kütüphanesi Mustafa Çon kitapları 536 numarada kayıtlı nüsha)

فتوة نامة وسلم

(1b) بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ وَیْرِ نَسْتَعِیْنُ الْحَمْدَ لِلّٰهِ الَّذِیْ نُوْرُ قُلُوْبِ اَوْلِیّٰیْهِ بِنُكْحَةِ/ حَقّٰنِقْ مَعَارِفِ
الْفُتُوْةِ وَطَهْرِ بُوْطَنِهِمْ بِطَیْفِ الْغُرَانِیْبِ وَتَحْفِ الْمَرْوَةِ وَزِیْنِ اسْرَارِهِمْ بِحَقّٰنِقِ الرَّاْفَةِ وَالرَّحْمَةِ وَزَكٰی
اَنْفُوْسِهِمْ مِنْ هَوٰی الشَّهَاتِ وَالْهَمَا التَّقٰی وَالنَّعْمَةَ وَجَعَلَ الْفُتُوْةَ اسْلَمَ التَّرَقِّ وَابْیْنَهَا وَ اَوْضَحَ الْمَنَاهِجَ
وَانْجَهَا فَهَمْ (2a) الِیْهَا اَتَصَلُوْا وَبِهَا اِلٰی اللّٰهِ وَصَلُوْا اَوْ وَاَحْمِهِمْ فِیْ مَلْكُوْتِهِ بِاَنْجَحَةِ الْاِتْسِ طَنْرَةِ
وَنَفُوْسِهِمْ بِمَعْرِفَتِهِ فِیْ حَضْرَةِ الْقَدَسِ جَانْرَةِ اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِیْكَ لَهُ وَاَشْهَدُ اَنْ
مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ صَلَّى اِلَیْهِ وَصَلٰی اٰلِهِ وَاَصْحَابِهِ اَجْمَعِیْنَ

yüz biñ şükr ve sipas ol pâdişâhlar pâdişâhına ki ‘azîm ve kerîmdür ve müdebbir-i kadîmdür رازق كل حى خالق كل شىء ve yüz biñ şalavât-ı zâkiyât ol server-i enbiyâya ve mefâhîr-i asfiyâya Muḥammed Muştafâ'ya olsun ki ümmü'l-emîndür ve anîñ âli (2b) ve aşşâbı üzerine olsun ki tayyibîn ü ṭâhirîndür şöyle bil kü iy kardaşlar iy dostlar ki fütüvvet a'âlâ ve şerîf nesnedür ve key ulu maḳâmdur ve ‘azîz fütüvvet ehli kadîmdür ve ezeli ve ebedîdür aşı-ı imândur ya'nî aşı-ı Allah te'âlâdur zîrâ ki fütüvvet Allah şıfatıdur pes fütüvvet şıfatın kimesne bilmez ve şıfatlanmaz illâ ol kişi ki Allah te'âlâ anı cümle günâhlardan ṭâhir kılmış ola ve her kişi ki fütüvvet şıfatıyla muṭṭaşıf ola ḥaḳḳâ ki (3a) ol kişi Allah'a irişmişdür ve fütüvvet bir ağacdur ki ol ağac Allah şıfatıdur ve budakları enbiyâ şıfatıdur ve yaprakları evliyâ şıfatıdur ve yimişi mü'minler şıfatıdur pes bu şıfatı şıfatlanmaya illâ

şıdk u vefâ ehli ve fütüvvet tonın giymeye illâ kendözin fenâ iden ve fütüvvet yolın yürümeye illâ edeb ve hayâ ehli fütüvvet menziline irmeye illâ kerem ve mürüvvet ehli pes maqâm-ı ‘azîz ve şerîfdür hâliyâ benüm aqlumda ve bilümde şöyledür ki enbiyâ maqâmına kimse irmeye meğer ki enbiyâ ammâ sebab-i te’lif-i kıtâb budur ki (3b) gördüm ki fütüvvet ehli tayıfesi çok bâtıl işe meşğûl olup fâsîd ‘izzete mağrûr oldılar ve dâlâlet yolına kendözlerin sebîl kıldılar yigitlikde şıdk u hidâyet yolın koyup tuğyân u dâlâlet ü fitne vü hîle dâmin kurdılar hevâ vü heves gâlib olup şehvet bunlara hâkim oldu dâlâlet birle çok mekirler düzdiler ve nizâ‘ vü gavgâ vü raḡb u yâbis kelimâtuñ adını ma‘ânî ve ma‘rifet ve fesâḡat kodılar gökden inen sofraya ḡarâm ta‘âm koydılar ve meskenet ve tevâzu‘ yolına tekebbür ve enaniyyet kodılar ve fütüvvet (4a) yolında uğruluğı ve ḡiyâneti bahadurlıkdur didiler ve dürlü bid‘atlerüñ adını fütüvvet kodılar ve ta‘at yirine fesâd vaz‘ itdiler ve edeb ve hayâ yirinde bişermlik ḡarc itdiler ve evliyâ ve ḡavâş şoḡbetin terk idüp oğlanlar şoḡbetin iḡtiyâr kıldılar ve ḡammâzlığı fütüvvete hürmet ve ‘izzet düzdiler Allah te‘âlâ kapusından i‘râz idüp ümerâ ve nüvât kapusına teveccüh itdiler ḡod aşılta bu işler cümle ḡilâf-ı tarîkatdür ve dahı âdâb-ı fütüvvetde bu ef‘âl maḡbûl degüldür zirâ ki Allah te‘âlâ erkân-ı (4b) tarîkatı ve ef‘âl-i fütüvveti ‘azîz ve muḡterem ve mükerrem kıldı ve dahı bünyâdını şöyle metîn ve muḡkem kıldı ki cümle nesnelere zevâl ve mekrü ve hîle irer ammâ fütüvvet şıdk u ve şafâ vü vefâ maqâmıdur ki hiç fitne ve mekr ve hîle şığmaz pes şürûḡını yirine getürmedüklerinden niceler ol ‘azîz ve şerîf mertebe-i fütüvvetden maḡrûm kaldılar amma ümîd şöyledür ki mahrûm kalmayalar inşâallahı te‘âlâ Yaḡyâ bin ḡalîl bin Çopan el-Bulḡârî aydur gördüm ki fütüvvet kapusunda oturan aḡîlerde fütüvvet (5a) nâme yok ki anuñla şerâiḡ-i fütüvveti ve ḡaḡâyıḡ-ı mürüvveti gücleri yitdükce öğreneler ve elleri erdükce tutalar ve ba‘zı nüşḡalar dahı ki ellerine düşmiş asl-ı fütüvvet üzerine degül şöyle ki her kâtib âdâb-ı tarîykatı iḡtişâr itmekden ‘ilm-i fütüvvet metrûk oldu ve hemân adı kaldı pes çün bu mezheb-i şerîfüñ Allah te‘âlâ ‘ilmini bu kula rûzı kıldı diledüm ki fütüvvet ilmin beyân kılam tefsîr-i Ḳur‘ân’dan ve ḡadîs-i

Muṣṭafā'dan ve aau'l-enbiyādan ve Tezkiretü'l-Evliyā'dan ve Kitābu'l-alāyid'den (5b) ve Esrāru'l-arifiyn'den ve envā'ı kütübden ki bu mezhebe muvafıkdur ve fütüvvete lāyıkdur gereklülerin itiyār idüp bu kitāba yazdum ve 'ıyān kıldum ki aılı yolu nedür ve fütüvvet nicedür ve ne ki ariatda mükil mes'eleler vardı cevābın bile yazdum ve öyledür her ki bu mezhebün ıatına inanmaya mürted olur zırā ki hıkm-i ur'an'ıla ve Hādı-i Resül'ile ābit olmudur ve dahi ehl-i ariat katında merūtdur ki her cum'a gicesi ıra dibinde ve ailer huzurında bu kitābı zıkr ideler (6a) tā ki bilmiyenler örene ve bilenlerün yaıynı mukem ola ve ellerinden geldükce edeb ve erkānın yirine getüreler ve dahi Türk dilince yazduuma sebep oldu ki Rūm halkı eker Türk diline mensūbdur biz dahi Türk itilāhı üzerine yazduk tā ki eker hālāyık andan müstefid olalar ve dahi bu āyet mutezāsına itidā itdük ki *ya' nī Allah te'ālā buyurur ki hi peygamber viribimedüm illā kendünün avmi dilince ve dahi yidi kat yidi içinde niündür (6b) anıün ki Hā te'ālā 'ālem halkınun üstine günü yidi kıldı ve dahi insānı yidi kıldı ve dahi gökleri yidi kıldı ve yirleri yidi kıldı ve Fātiha āyetin yidi kıldı ve deizleri yidi kıldı Kelām-ı adīm'i yidi kıra'at üzerine nāzil kıldı ve Resül Ka'be'yi yidi kez tavāf itdi ve afā'yıla Merve ortasında yidi kez seirtti ve İsmā'ıl peygamber İblīs'i yidi taıla atdı ve Allah te'ālā adir gicesini Ramaan'uñ yigirmi yidisinde kodı her kii ki bu kitābı okıya ok dürlü fayide bula ilāhi sen (7a) sen ramet eyle bunu yazana ve düzene ve okıyana ve diñleyene ve yazdurana āmin yā rabbe'l-'ālemīn bilgil iy imān ehli kardalar ki yigitlik ve aılı ve eyhlik üi birdür yigitlik heves eylemekdür ailik balamakdur eyhlik temām eylemekdür yigitlik ve aılı ve eyhlik sakala ak düşmekdür eyhlik temām pır olmakdur yigitlik mü'minler yolın almakdur ve aılı evliyā yolın almakdur ve eyhlik peygamber dirligin dirlimekdür ve dahi yigitlik erī'atdur ve ailik ariatdur ve eyhlik hāıat (7b)dur ve dahi yigitlik yola gitmee niyyet eylemekdür ve ailik yola girüp gitmekdür ve dahi eyhlik menzile irmekdür ve dahi yigitlik ana raminden omakdur*

¹ Kur'an-ı Kerim: XIV: 4

aḥlîlik dünyada dirilmekdür şeyḥlik îmanla ölmekdür pes yiğitlik ve aḥlîlik ve şeyḥlik üçü birdür nite ki Resûlullah buyurur ki انا الفتى اخ الفتى ابو الفتى ya' ni ben yigitven ve yigit kardaşivan ve yigit atasıvan الفتى اخ didüği Abu'l-Hüseyn Emîrû'l-mü'minîn 'Alî'dür keremallahu vechehu الفتى ابن didüği imâmü'l-'âlemin budur ki ayıtdı اصبح الوجد صاحب الوجد انا ابن الوجد صاحب الوجد (8a) didüği Emîrû'l-mü'minîn Hüseyin tarafındandır radiyallahu anhu Emîrû'l-mü'minîn 'Alî evvel yigididi andan aḥlî oldı ve Emîrû'l-mü'minîn Ebî Bekr-i Sıddîk radiyallahu anhu şeyḥidi dünyâdan naql eyleyeceği vaqt şeyḥlığı 'Alî'ye virdi pes yigit ve aḥlî ve şeyḥ üçü birdür pes dükeli müslümanlara aḥlî ve şeyḥ tutınmak farz ve sünnet vâcib oldı nite ki peygamber ayıtdı (8b) من لا شيخ له ولا دين له من لا شيخ له فتبخه صلوات الرحمن عليه (8b) ve dahı bir yerde aydur انا ابن الوجد صاحب الوجد انا ابن الوجد صاحب الوجد ve dahı bir yerde aydur انا ابن الوجد صاحب الوجد انا ابن الوجد صاحب الوجد ve dahı her kimüñ ki şeyḥi yokdur anuñ şeyḥi şeytandır ve bir delîl aydur ki Allah te'âlâ Mûsâ peygambere aleyhisselam buyurdu ki aḥlî tutmakdan murâd nedür Haḳ te'âlâ ayıtdı anuñçün ki cümle 'ilmüñ yigreği edebdür ol saña edeb ögrede Mûsâ ayıtdı yâ rabbî kimi aḥlî tutayın ayıtdı var Hızır'ı aḥlî tutın didi ba'zılar Bulukya'ya vardı dirler ammâ eşşâḳ kavlı budur ki Hızır'a vardı nite ki Kelâm-ı (9a) Kadîm'de mezkûrdur قال له من لا شيخ له ولا دين له مما علمت رشداً موسى هل اتبعك على ان تعلمن pes Mûsâ peygambere vardı hâzır buldı selâm virdi Hızır aleyhisselam aldı ayıtdı nite oldı ya kelîmu'llâh Mûsâ ayıtdı ya velîyu'llâh geldüm ki seni aḥlî tutınam beni şoḥbetüñe qabûl kılasın Hızır ayıtdı yâ Mûsâ bu yol şarb yoldur ve bu 'ilim key daḳîḳ 'ilmdür göñlüñile muḥkem tanış ki soñra peşimân olmayasın didi zîrâ ki ehl-i tarîḳat katında ki aḥlîdür ve şeyḥdür kimseye cebrile gel baña 'ayâl ol dimek ḥilâf-ı tarîḳatdur revâ (9b) degül bil ki kendü irâdetiyle gelen dahı def atâ qabûl itmek revâ degüldür tâ ki müddet-i medîd ve rûzıgâr-ı ba'îd hizmet maḳâmında anı gâyet imtiḥân itmeyince qabûl itmeyeler ve dahı ehl-i şerî'at müdde'iden iki tanük ister ammâ ehl-i tarîḳat katında bir şahsuñ ḥaḳḳında kırk kişi şehâdet virse gerekdür tâ ki ehl-i tarîḳat katında maḳbûl ola ve dahı yâ Mûsâ bu yolda kişi ḥayr iş işledüğün söylememek gerek ve gördüğü 'ayıbını ḥalkuñ setr itmek gerek ve her ne

zahmet ve cefâ görse şabr ve taḥammül gerek Mūsâ ayıtdı ان شا الله سجذنى
 2 (10a) bu ḥiḳāyet meşhûrdur ki Ḥızır bir gemi deldi ve bir dıvârı yıkdı ve bir oğlanı boğazladı Mūsâ şabr eylemedi söyledi pes Ḥızır
 ayıtdı هذا فراق بينى وبينك³ ya'nî yâ Mūsâ çün şabr eylemedüñ söyledüñ
 senüñile benüm aramda andan girü firâkdür didi Mūsâ ayıtdı yâ Ḥızır baña
 edeb 'ilmın öğret didi Ḥızır ayıtdı yâ Mūsâ ol vađt ki Allah te'âlâ ḥazretine
 varursın Ṭür tağına nicesi çıkarsın ve Allah-ı te'âlâ birle nice söyleşürsın ve
 girü nicesi dönürsın Mūsâ ayıtdı bir taş var (10b) anuñ katında тұrurın ve
 söyle baña iy Çalabum dirin Ḥızır ayıtdı küstâḥlık kılursın cümle 'ilmüñ
 yigreği edebdür sen edebile var tâ ki Allah te'âlâ saña dahı yigrek maḥabbet
 ide ve mertebe ve menziletüñ dahı ziyâde eyleye Mūsâ ayıtdı baña öđret nice
 varayın didi Ḥızır ayıtdı evvel ki varursın Ṭür tađınuñ dibinde iki rek'at
 namâz kılğıl ve na'linüñ anda kogıl ve andan Ṭür'a çıkğıl ve ol tađa varıcak
 secde kılğıl ve elüñ kavuşğıl turgıl ve Allah te'âlâdan saña nidâ ḥitâb
 gelmeyinde sen kelimât (11a) itmegil ve çün girü dönesin gitmeğe girü secde
 kılğıl ve arkaña dönüp gitmegil tâ na'lîñüñe varınca kıçım kıçın gitgil ve girü
 anda secde kılğıl na'lîñüñi geygil dahı döngil gitgil pes Mūsâ çün ki girü
 Ṭür'a vardı ve her ne ki Ḥızır didi yirine getürdi pes Allah'dan nidâ geldi ki
 yâ Mūsâ dergâhumuza buđez eyü geldüñ (ya'nî bu kerre eyü geldüñ sair
 gelmeklerinden dimek olur) ki edeb-i ṭarîkatı yirine getürdüñ didi pes
 enbiyânuñ ve evliyânuñ ve meşâyhüñ çün kemâl mertebesi celâl menzileti
 şeyḫ ve aḫî şöḫbetinde ḥâşıl olur saña ve baña ve cümle-i mü'minîne
 lâzımdur ki esbâb-ı ṭarîkatı ve erkân-ı (11b) fütüvveti öğrenmeğe ceḥd eyle-
 ye ve dahı bilgil ki fütüvvet Resûl ḥazretine geldi ve Resûl aşḫâba öğretti
 aşḫâb gördiler ki key ince yoldur ve sarb mezhebdür bu mezhebüñ ri'âyet-i
 edebinde ve hıfz-ı tertibinde müteḥayyir oldılar pes bir gün Resûl ḥazreti
 Emîrû'l-mü'minin 'Alî'ye sordı ki yâ 'Alî saña yavuzlık kılana sen ne
 kılaiduñ 'Alî ayıtdı ben aña eyilük kılaidum Resûl ayıtdı eğer ol yavuzlığı
 artursa 'Alî ayıtdı ben eyilüği arturam Resûl ayıtdı eğer günde biñ kez

² Kur'an-ı Kerim: XVIII: 6

³ Kur'an-ı Kerim: XVIII:78

gönlün yıkub cigerün (12a) kân eylese ‘Alî ayıtdı ben anuñ bir günde biñ kez hâtırın ri‘âyet kılam ve envâ‘ı tevâzzu‘ ve meskenet ile ânı utanduram didi pes Resûl buyurdı ki ذالْفَقَارِ لَا سِيفَ وَلَا سِيفَ وَلَا فِتْيَ إِلَّا عَلَى وَلَا سِيفَ وَلَا سِيفَ ve dahı bir gün ‘Alî’nün dört akçası varıdı birin gıce ve birin gündüz ve birin gizlü ve birin âşikâre fuķarâya virdi Hâķ te‘âlâ anuñ hayrını qabûl kıldı ve anuñ haķķında âyet nâzil oldı ki بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً الَّذِينَ يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ pes Resûl ve aşhâbı ve evliyâ ve meşâyiḥ fütüvveti ‘Alî’ye revâ gördiler ve qabûl kıldılar.

Bâb در بیان ائل خدای تعالی جنل کرر افتی کفته (12b) işbu ol beyândur ki Allah te‘âlâ yidi kişi fetâ adıla Resûl ḥazretine ḥaber virdi ve dahı incir ağacı haķķında ol vaķt ki Âdem peyğamber Havvâ’yıla uçmaktaydı وَقَلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً الَّذِينَ يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ pes Resûl ve envâ‘ı nîmetleri yîñüz içüñüz ve illâ işbu ağacuñ ya‘nî buğday ağacınıñ katına varmañ ve yimişin yimen eğer yirseñüz kendü nefsuñüze zulm itmişlerden olasın pes Âdem ve Havvâ dâimâ ol ağacdan ihtiyât iderlerdi ammâ taķdîr-i ilâhî (13a) şöyleyidi ki ‘âķibet ihtiyât fayide kılmağı bu każıyyede ḥikâyet çokdur ammâ maķşûd-ı każıyye budur ki çün İblîs vesvese kıldı Âdem buğdayı yidi ve Tengri emrine muḥâlefet itdi Âdem’ün başında tâc ve eğninden ḥulle düşdi Âdem ve Havvâ yalnızak kaldılar Âdem mecmû‘ ucmağ ehlinüñ katına vardı ve tazarru‘ kıldı setr-i ‘avretičün libâs diledi hiç kimse aña nesne virmedi bes incir ağacı üç yaprak Âdem’e virdi ve biş yaprak Havvâ’ya virdi bü sebebdendür didiler ki erün kefeni üç oldı ve ‘avretün biş oldı bes (13b) Allah te‘âlâ incir ağacına ‘itâb kıldı ve ayıtdı hiç kimse Âdem’e nesne virmedi sen niçün virdün didi incir ağacı ayıtdı Bârî Ḥużâ’ya dükeli ağaclar senün qahharlığuna nazar eylediler Âdem’e nesne virmediler ammâ ben za‘îf ve biçâre kuluñ senün kerîmlüğüne ve raḥîmliğıne ve settârlığına i‘timâd kılup luṭfuña i‘tibâr ve i‘tiķâd itdüm ve Âdem’e yaprak virdüm didi tâ ki ben dahı senün dergâhuñda kerimler ve raḥîmler ve settârlar şevâbın bulam didi çün sen cüvânmerd pâdişâhsın ben dahı diledüm ki senün şıfatuñıla (14a) muttaşif olam ve gücüm teğdügince saḥâvetde bulınam didi bes Hâķ te‘âlâya

⁴ Kur’an-ı Kerim: II: 274

⁵ Kur’an-ı Kerim: II: 35

bu kelām hoş geldi ayıtdı iy ağac çün sen za'ifligiñile kerem ve mürüvvet gösterdüñ ve Ādem'e şefkat kıldıñ ben dahı saña üç dürlü hediye 'ivaz virdüm ki hiç ayruk ağaca virmedüm evvel seni yandırmağı ħarām kıldum şöyle ki her kişi ki incir ağacın yandura ve nesne pişüre ol pişürdüği ta'ām aña ħarām ola elbette ve dahı kankı göze ki dokına anuñ tütünü ol göze ziyān eyleye ikinci her yimişi ba'zı yirde mergüb ve mu'azzez görürler ve ba'zı mekānlarda (14b) ħor ve ħakīr tutarlar ammā sen her yirde mergüb ve mu'azzez olasıñ ve hiç iklīmde seni yirmeyeler ve dahı ħaber dahı gelmişdür ki bir gün Resūl'e bir tabak incir getürdiler Resūl'illāh kendü yidi ve hem aşhāba virdi ve ayıtdı yiñüz ki bevāsīr rencine kefaretdür ve nikrīs rencini def' ider ve dahı ādemizād içinde nice ki ehl-i fütüvvet mu'azzez ve mükerrermdür ve incir dahı yemişler içinde şöyle mükerrermdür bu i'tibārıla her ehl-i fütüvvete (15a) lāzımdur ki elbette ħānedānında incir ola üçünci 'atā vü hediye ki Allah te'ālā incir ağacına virdi oldur ki aydurlar Ādem peygamber ol yaprağı incir ağacından üzdüğü vaqt südi tamladı ve Allah te'ālā panbuğı ol sütten yarattı ve Ādem dünyaya geldüğü vaqtin Allah te'ālā Cebrāyil'e emr eyledi ki ol panbuğı çekürdeğinden ayırtladı panbuğı uçmakta kodi ve çekürdeğın Ādem'e getürdi ve ayıtdı yā Ādem nite ki cennetde saña fütüvvet ve mürüvvet gösterdi ve senün ħaqqıñda setr-i 'avret itdi irādetullāh şöyledür ki dar-ı dünyada dahı senüñ ve zürriyetünüñ (15b) libāsı ve setr-i 'avreti bunuñıla ola tā ki ālemde şefikati ve settārlığı şıfatı meşhūr ola ve dahı Ādem peygamber ol vaqt ki cennetden yiryüzine indi üç yüz yıl yüzün toprağa urdı ağladı Allah te'ālā ayıtdı yā Ādem ağlama ki benüm taqdirümde böyle olsa gerekdür ki seni dünyāya iletüp neslüñi ve zürriyetüñi zuhūra getürsem gerek idi Ādem ayıtdı ⁶ لا اله الا سبحانك انى كنت من ⁶ الشياطين Bāri Ĥudā'ya eğerçi ki her nesne senüñ taqdirüñdedür ve illā ben bu ħaṭāyı kendü nefsumde bilürin hāşā senüñ merḥametüñden (16a) ki sen baña günāh kıldursın günāh benden oldı yā 'afv ve ġufrān senden olsun ki sen kerīm ve settārsın ve raḥīm ve ġaffārsın benüm bī edebliğüme nazar eyleme didi Ĥaqq te'ālāya anun tazarru'ı ve günāhına ikrār itdüğü hoş geldi ve bu

⁶ Kur'an-ı Kerim: XXI: 87

każiyyede iki dürlü ‘ibret h̄aşıl oldu evvel bu ki Allah te‘âlâ ayıtdı yâ Âdem çün sen beni kerîm vü settâr ve raḥîm ve gaffâr bildüñ ben dahı saña keremümi erzâni kılâm ve günâhlaruñı setr eyleyem ve her ḥalde seni esirgeyem ve âḥiretde seni yarlıgayam didi ki انا عند ظن عبدك ikinci (16b) ‘ibret budur ki her kişi ki ehl-i kemâl şâḥib-i ṭarîykat ola her ḥalde kendü nefsinı eksüklü ve şikeste bile tâ ki ‘indallahe seyyi’atı ḥasenâta mübeddel ola ammâ ol vaqt ki İblîs Âdem’e secde kılmağı ve Allah te‘âlâ anı mel‘ün kıldı ve ayıtdı yâ İblîs niçün secde kılmađuñ İblîs ‘aleyhilla’ net ayıtdı cümle nesne senüñ elüñdedür secde kıl diyen eğerçi ki sensin ve lîkin kıldurmayan dahı girü sensin ki taḫdîründen taşra hiç nesne yokdur Allah te‘âlâ ayıtdı yâ mel‘ün ben secde (17a) kıl didüm kılma dımedüm İblîs ayıtdı İllâhî âşikâre emr i‘tibâriyle kıl didüñ ve lîkin irâdet i‘tibâriyle kılma didüñ Allah te‘âlâ ayıtdı yâ mel‘ün sen suç kılursın suçüñı bana mi iftirâ idersin indi ben dahı seni ebeden mel‘ün kıldum didi indi bir suç Âdem kıldı ve bir suç İblîs kıldı ammâ Âdem tevažu‘ ve meskenet kıldı raḥmet buldı ve İblîs tecebbür ve tekebbür kıldı la‘net buldı bes ehl-i fütüvvet ve sâir ehl-i îmân gerekdür şeytân şıfat mütecebbir ve mütekebbir olmaya ve lâ(17b)zımdur ki Âdem bigi mütevâzi‘ ve münkesir ola tâ ki يرجع الي اهلہ anuñ şânında şâdıḫ ola dördüncü Şîit peygâmbere ol vaqt ki Cebrâil çulahalık öğretti ol panbuk bitdi Havvâ iğirdi Şîit tokudı Âdem Şîit’i görmeğe vardı Şîit turdı Âdem’üñ öñine etmek kodı mes’ele eđer sorarlarsa ki dünyâda evvel konukluk kimden resm kaldı cevâb viresin ki evel konuk olan Âdem (18a) peygâMBERDİ ve evvel konuğa etmek kesen Şîit peygâMBERİDİ pes Âdem aleyhisselâm etmeği yidi ve Şîit’e du‘â kıldı ta‘âm yiyüp şâḥib-i ni‘mete du‘â kılmak Âdem’den sünnet kaldı bes Şîit ol tokudığı bizden kesib bir pâre Âdem’e tekellüf kıldı ve konuğa ḥil‘at tekellüf kılmak Şîit’den sünnet kaldı bes Âdem ol bîzi biline tennûre tutındı bes şeyḫler tennûre tütinmak andan kaldı ve her konuk kişi ki Şîit’üñ katuna geleydi etmek yidürürdü ve biline tennûre tutardı bes Allah te‘âlâ Âdem’e buyurdu ki (18b) oğlanlarına ayıt mallarınuñ zekâtın çıkaralar ve Şîit’e vireler ve dahı aḫîlere ve şeyḫlere nezr ve hediyeye virmek bu sebebden sünnet oldu ve dahı aḫîye gerek ki her ki kapusından içerü girse

evvel aña ta'âm yidüre ve andan soñra söz söyleye bişinci İbrâhîm peygamber 'aleyhisselâm ol vaqt ki Nemrûd-ı la'în birle mücâdele kıldı Nemrûd pâdişâhidi ve katunda müneccimler çoğidi bir gün müneccimler Nemrûd'a ayıtdılar bu yıl içinde gerek senüñ ilüñde bir oğlan toğa ki bütleri oda yaka ve vilâyetleri tuta ve (19a) 'âkıbet sen dahı anuñ elinde helâk olasın didi bes Nemrûd buyurdi ki her kande ki er oğlan toğarsa öldüreler bes ol zamânda Āzer'in 'avreti İbrâhîm'i toğurdi ve Nemrûd'un korkusından bir mağarada gizledi bir ulu taşı mağaranuñ kapusına kodı ve berkitdi ve kendü gitdi birkaç günden soñra girü geldi mağaranuñ kapusın açdı girdi ki İbrâhîm diridür biraz emzürdi ve girü mağara kapusın berkitdi gitdi bes her bād gelürdi emzürürdi ol gün ki anası (19b) gelmezdi İbrâhîm barmağın ağzına koyup emerdi Allah te'âlâ rızqını barmağından virürdi bes İbrâhîm bir yaşına değdi ve illâ on yaşar oğlan kadarınca oldı bir gice anası geldi İbrâhîm peygamberi mağaradan taşra çıkardı yire ve tağlara ve göğe bakdı ayıtdı bunları kim yaratdı bunlaruñ ve benüm tañrim kimdür didi nâgeh gök yüzine bakdı bir ulu yıldız gördi ayıtdı ya'nî budur tañrim didi çünki yıldız ⁷ هذا ربي (20a) tolundı İbrâhîm ayıtdı (VI:76) لا احب الاقيلان ya'nî sevmezün ol nesneyi ki tolınur ve zevâl irişür bildi ki Hâkık te'âlâ bîzevâldür bes bir zemandan soñra gördi ki ay toğdı girü İbrâhîm ayıtdı هذا ربي ya'nî tañrı budur didi çünki ay dahi tolundı güneş toğdı İbrâhîm anı gördi ayıtdı هذا ربي ⁸ anasına ayıtdı bu dahı tañrılığa yaramaz didi İbrâhîm'i anası eve getürdi ve atasına aḥvâli didi pes gönline Āzer'ün (20b) İbrâhîm'ün sevgisi düşdi bu qazıyyede hikâyet çokdur ammâ maqşûd şöyledür ki İbrâhîm tañrı istedi buldı oda atdılar Hâk te'âlâdan yüz döndürmedi ve bütleri uvatdı Allah te'âlâ anı medḥ idüp yigit adı birle zıkr eyledi nite ki Kelâm-ı Qadîm'de buyurdi قالوا سمعنا فتى يزكركم يقال له ابراهيم ⁹ bes soñra İbrâhîm Şâm'a vardı Qıbtî kabusunuñ üstinde maqâm tutdı çok yıllar gelene gidene etmek yidürdi her giz konuksuz ta'âm yimezdi eğer ittifaқан konuk gelmese üç dört gün ta'âm (21a) yimezdi bir kez bir هفته oldı ki konuk gelmedi İbrâhîm

⁷ Kur'an-ı Kerim: VI: 76

⁸ Kur'an-ı Kerim: VI: 78

⁹ Kur'an-ı Kerim: XXI: 60

ta'âm (21a) yimezdi bir kez bir هفته oldu ki konuk gelmedi İbrâhîm aclıktan muztar oldu Allah'dan konuk temennâ itdi Hâkq te'âlâ Cebrâ'îl'i ve Mikâ'îl'i ve İsrâfîl'i viribidi âdem şüretinde geldiler ve İbrâhîm'e konuk oldılar İbrâhîm tutdı bir kuzu boğazladı biryân eyledi öñlerine kodı ayıtdı bismillah anlar şunmadılar İbrâhîm korkdı ve beñzi müteğayyir oldu ve katı korkdı ve Sâre Hâtûn turup kulluk ideridi bes aḡîlerüñ gerek 'avretleri dahı hizmet ehli ola bes Sâre (21b) ayıtdı bunca kavm içinde bunlardan niçün korkarsın didi İbrâhîm ayıtdı iy eşḡab niçün ta'âm yimezsiz firîştehler ayıtdılar and içdük bahâsın virmeyince ki ta'âmı yimeyüz didiler İbrâhîm ayıtdı indi eyü bahâ virüñ didi ayıtdılar eyü bahâ ne ola İbrâhîm ayıtdı elüñüz sunıcak bismillah diñ ve temâm yiyicek elhamdülillah diñ ta'âmüñ bahâsı budur didi Cebrâ'îl bildi ki İbrâhîm korkdı zîrâ bir kişi bir kişiye yavuzlığa gelicek ta'âmına sunmaz olur bes Cebrâ'îl ayıtdı yâ İbrâhîm (22a) korkma biz firîstelerüz saña beşârete geldük ki Allah te'âlâ saña Sâre'den bir İshâk adlu oğlan rûzı kıldı didi *كقوله تعالى فبشرناها بإسحاق ومن وراء إسحاق* İbrâhîm ayıtdı ben pîr oldum baña oğlan nice ola didi bes ol dem nice yıllardan berü kurumuş ağac yaşardı ve yapraklandı firîsteler ayıtdılar *اتعجبين من امر الله*¹⁰ ya'nî Allah'ın emrinden 'aceb mi tutarsın saña oğlan virdüğünü ki bunca müddetden berü kurumuş ağac irâdet-i yezdânî ve ḡükm-i sulṡânî irişecek yeşerür didiler bir kavül de Cebrâ'îl İbrâhîm'e hizmet kuşa(22b)ğın bunda kuşatdı ve fütüvvet geydürdi dirler ammâ bir kavül de budur ki Allah te'âlâ çün İbrâhîm'e buyurdu ki Ka'be'yi yapa Cebrâ'îl geldi hizmet kuşağın kuşatdı ve ol incir südinden biten panbukdan tubbân getürdi İbrâhîm anı geydi aña değın dahı tubbân yoğıdi ammâ bir kavül de aydurlar ki ol panbuğı Havva eğirdi evvel Âdem geydi Şîṡ vefât idicek girü Cebrâ'îl aldı ol vaqt ki münâfıklar Resül hazretine geldiler ayıtdılar fülân eri fülân 'avretile tutduk (23a) ve kapuyı üstlerine bağladuk didiler Resül ayıtdı bir kişi olsa varsa bize toğru ḡaber getürse didi Emirü'l-mü'minîn 'Alî ayıtdı ben varayın ḡaber getüreyin didi Resül destür virdi 'Alî vardı kapuyı açdı iki

¹⁰ Kur'an-ı Kerim: XI: 71

¹¹ Kur'an-ı Kerim: XI: 73

gözin yumdı ayıtdı ikiyiseñüz bir kaluñ didi er çıkdı gitdi ‘avret kaldı ‘Alī gözin açdı ‘avreti gördi döndi girü Resül’e geldi ayıtdı yâ Resülallah ev içinde bir kişi gördüm didi münâfiqlar feryâd eylediler ‘Alī yalandur didiler derhal Cebrâ‘îl geldi ayıtdı (23b) ‘Alī gerçektür didi ve ol tubbâni Resül’e virdi Resül ‘Alī’ye virdi ‘Alī geydi *ذكر میان بستن* ve dahı Resül mi‘râce çıkdığı gice hizmet kuşağın Cebrâ‘îl’e getürdi ve Resül’e kuşatdı bes lâzım oldı ki ahîler ve cümle tarîkat hizmetine mensüb olan kişiler bel bağladılar ve kuşak kuşandılar altıncı ol vaqt ki Zeliḥâ Yūsuf peygamberi sevdi çok dürüşdi Yūsuf’un ‘ışkıñı göñlinden çıkarmadı her vaqt ki Yūsuf’ı katına getürürdi Yūsuf Zeliḥâ’ya hiç bakmazdı gördi ki çâre bulamaz (24a) Zeliḥâ buyurdi ki sarayuñ için temâm gözğü sırcasın eylediler tâ ki her şüretün ‘aksi zâhir ola bes Zeliḥâ tahtında otururken buyurdi ki Yūsuf’ı getürdiler çün ki Yūsuf geldi her kankı tarafa ki nazar kıldı âyinede Zeliḥâ’nuñ yüzün gördi Yūsuf bu ḥıleyi añladı ve başın koynına sokdı ayruk gözin açup bakmadı Zeliḥâ girü çâre eyleyemedi bes Zeliḥâ melâmet oldı bu ḥali Mısr’uñ ḥâtunları işitdiler ayıtdılar pâdişahuñ ‘avreti kulin sevmiş didiler çün ki ol (24b) ‘avretlerüñ melâmet kıldukların işitdi Zeliḥâ konuklık eyledi ol ‘avretleri çağırđı biş ‘avretidi ve beglerüñ ‘avretleridi pes buları getürdi konukladı ve ellerine birer turunc ve birer bıçak virdi ayıtdı ol vaqt ki ben kesüñ diyem kesesiz andan Yūsuf’ı tonatdı ve ol meclise getürdi çün ki ol ‘avretlere Yūsuf’ı gördiler ḥayrân kalup beñizleri müteğayyir oldı ve ‘ağılları gitdi bes Zeliḥâ ayıtdı kesüñ turuncu turuncuñuzu didi turunc ellerinden düşdi (25a) tuymadılar ve ayıtdılar ¹² *حاش لله ما هذا بشرا ان هذا الا ملك كريم* ya‘nî ḥâşâ ki bu âdem ola varisa bu bir kerim firıştedür didiler ve Ḥaḳḳ elündeyimiş seni melâmet itmek ḥaḥâyımış didiler bes bir gün Zeliḥâ Yūsuf’ı getürdi ḥalvetserâya koydı kapular berkitdi İblis anda şâd oldı ayıtdı Yūsuf zinâ kıldı didi zîrâ ki Zeliḥâ ḡâyetde ḥübidi ammâ Yūsuf râzı olmadı kaçdı Zeliḥâ Yūsuf ardından eteğine yapışdı eteği yırtıldı ve kapı(25b)lar açıldı Yūsuf kurtıldı murâd bu ḳazıyyeden Yūsuf’uñ pāk dâmenligidür ki nefsinin iñdi İblis kör oldı Ḥaḳḳ te‘âlâ anuñ ol faziletini Kelâm-ı Ḳadım’de zikr

¹² Kur’an-ı Kerim: XII: 31

eyledi ve adın fütüvvetile yād kıldı كقوله تعالى وقال نسوة في المدينة امرات العزيز 13
 13 bes gerek ki aḥlilere pāk dāmen olalar ki yiğide ve aḥīye
 ve şeyḫe pāklik farz dur Altıncı Yūṣa‘ bin Nūn aleyhisselām Mūsa
 peygamberle yoldaş oldılar şöyle ki Yūṣa‘ hiç Mūsā sözinden taşra çıkmadı
 (26a) ve Mūsā andan çok hizmet ve eyü ḥulk ve muḥabbet gördiğün Allah
 te‘ālā Qur‘ān‘da Yūṣa‘ feta lafzıla zıkr eyledi 14 واذ قال موسى 14 bes
 aḥlilere gerekdür ki yoldaşlarını ḫayre kulavuzlaya ve bilmedüğün öğrede ve
 yoldaşınıñ zaḫmetine teḫammül ide tā ki fütüvvetde şādık ola yidinci ol vaḫt
 ki Aşḫābu‘l-Kehf Deḫayānūs‘dan kaçdılar zirā ki Deḫayānūs tengriven didi
 bunlar (26b) (Deḫayānūs جغادك Aşḫāb-ı Kehf vezirleri idi eşrāf-ı Rūm idiler
 altı kimesne idiler ki şaḫīḫ rivāyet üzre adları budur Yemlīḫā Meksülīynā
 Meslinyā bunlar sağ vezirleridi dahı Mernūş Debernūş Şāzenūş bunlar sol
 vezirleridi şehirleri adı ol zemānda Efsūs idi şimdi Tarsūs dirler kelbleriniñ
 şaḫīḫ rivāyet adı Qıtmīr‘dir) altı kişi Deḫayānūs‘uñ katında olurlardı bir gün
 Deḫayānūs uyurken dereceden bir çedük düşdi Deḫayānūs beliñledi bunlar
 ayıtdılar şol bezbaḫt ki bir çedükden beliñleye ol ma‘lūmdur ki tañrı
 degüldür zirā ki tañrı bu şıfatlı olmaz bes gelün varalum tañrımızu isteyü
 gidelüm didiler ol altı kişi giderken Deḫayānūs‘uñ çopanına uğradılar çoban
 bunlara sordı ki kande gidersiz bunlar aḫvāli didiler çoban ayıtdı ben dahı
 sizünle giderin didi bes yidi (27a) kişi oldılar çobanuñ itcügezi varıdı ol dahı
 ol aşḫāba uydı nice kez kovdılar gitmedi urdılar bir ayağın sıdılar dönmedi
 Allah te‘ālā dil virdi itcügez söyledi ayıtdı iy ‘azizler beni niçün kovarsız
 ayıtdılar sen bizüm cinsimüz degülsin didiler ol itcügez ayıtdı siz ol pādīşāh
 ki isteyü varursiz sizün cinsiñüz midür didi bunlar ḫayrān oldılar evvel
 biriniñ adı Mükseleminā‘dur ikinci Sarbūs‘dur üçüncü Rabūs‘dur dördüncü
 Lestūyus‘dur (27b) bişinci Qaranṫūş‘dur altıncı Yemlīḫā‘dur yidinci
 Bībūs‘dur itlerinüñ adı Nūn‘dur Qıtmīr‘dür Qıtfīr‘dür Şuheyb‘dür bes bunlar
 bir mağaraya girdiler ayıtdılar biraz uyıyalum andan giderüz didiler لا لفتيه لا

¹³ Kur‘an-ı Kerim: XII: 30

¹⁴ Kur‘an-ı Kerim: XVIII: 60

¹⁵ ابرح حتى ابلغ مجمع الجرين اوامض حقبا فلما بلغا مجمع بينها¹⁵ ol mağarada üçyüz tokuz yıl uyıldılar Cebra'îl her bār geldi bunları bir yanlarından bir yanlarına döndürürdi ammā ol itçeğüz hiç uyımadı¹⁶ كقوله تعالى وليثوا في كهفهم تلجانية سنين¹⁶ şol ihtiyâtdan ki nāgeh ben uyıyam bunlar beni koyalar gideler ben bunlaruñ (28a) firâkına mübtelâ olam didi ol mağaranuñ işiğinde iki elin yire döşedi ve anları bekleyüp yatdı¹⁷ كقوله تعالى وكنهم بالطراعية بالوصيد عليه اللعنة¹⁷ üç biñ şeytan cem' eyledi geldi ki şeytan عليه اللعنة onları helâk eyleye ol itçeğüz mağara üstine çıkdı ve Allah te'âlâ dergâhına yâ Hû diyü bir nidâ kıldı Şeytan'ın leşkeri sindi tārümâr oldu ol itçeğüz Allah'ı taleb kıldı lâcerem âdemî hesâbına girdi bes Aşşâbu'l-Kehf bâtılı terk idüp Allah dergâhına döndükleriçün (28b) Allah te'âlâ anları Qur'an'da yigit adıyla fetâ şıfatı birle zıkr eyledi اذ اوى الفتية الى الكمر فقالوا ادبنا اتنا من لذك pes bunlaruñ hâlınden ma'lûm oldu ki her kişi fetâ ola ve fütüvvete mensûb ola lâzımdur ki bâtılı terk idüp Hâkık'a mutaba'at ide tâ ki fütüvvet şarıkında şadıq ola.

Der beyân-ı erkân-ı fütüvvet şöyle ki Şeyh Cüneyd radiyallahu anhu ayıtdı ki Allah te'âlâ çün ki bu cihânı yaratdı (29a) fütüvveti Şâm'da kodı murâd Şâm'dan gicedür ve giceden murâd settârlıkdur ya'nî nice ki gicenüñ karanluğı mecmû'ı ayıblar setr ola ve dahı şeyh Fuẕayl aydur fütüvvet oldur ki yoldaşını yavuz yoldaşdan ve fesâd işden saklaya ve itdüği va'deye vefâ kıla fütüvvet hod 'ayn-ı vefâdur ve dahı Ebûbekir Varrâk aydur fütüvvet oldur ki dünyâda kimseye zulm itmeye tâ ki âhîretde kimse aña haşm olmaya ve haqqın da'vî kılmaya ve dahı şeyh Hârîş ayıtdı fütüvvet oldur ki hız(29b)met içinde cüst ola ve kendü haşasına munşıf ola ve irâk kişilerden inşâf almaya ya'nî kendü yol ısmarlaya ve irâklara yol ısmarlatmaya ve dahı şeyh Nasrabâdî aydur fütüvvet bir ağacdur ve anuñ köki 'âriflerüñ cânındadur ve ol ağacuñ dört budağı var bir budağı mürüvvetdür ve bir budağı terkdür ve ol iki budağın biri dünyâdur ve biri âhîretdür ya'nî her ki

¹⁵ Kur'an-ı Kerim: XVIII: 25

¹⁶ Kur'an-ı Kerim: XVIII: 18

¹⁷ Kur'an-ı Kerim: XVIII: 18

ehl-i fütüvvetdür dünyâyı terk itse gerek ve âhiretde dahı cuvanmerd olsa gerek ve dahı şeyh Muhammed bin ‘Alî (30a) radyallahu anhu ayıtdı fütüvvet oldur ki hevâ-yı şehvetden nefsinı men‘ ide şöyle ki bir hâlvet maķâmda ki bir cemiyle hâtünile haşr ola ve ol hâtün aña muti‘ ola fütüvvet ehli anuñıla yakınlık itmeye ve dahı aydurlar ki fütüvvet Hakk te‘âlâya ve enbiyâya ve evliyâyâ mutâba‘at kılup anlara yakın olmaķdur ve ehl-i fütüvvet oldur ki evvel‘Allah te‘âlâ ve ikinci âdemizâd ve üçüncü hayvanât andan incinmeye ve dahı şart-ı fütüvvet oldur ki gözsüz ve dilsiz ve sağır ve elsüz ayaksuz ola Bâb (30b) ehl-i tariķat şöyle buyurmuşlar ki birkaç kişiye fütüvvet değmez evvel kâfire anuñçün ki aşlı imân ve islâmdur çünki imân yokdur ve haķdan bâtılı fark itmez aña fütüvvet değmez zîrâ ki fütüvvet haķdur bâtıl kabûl kılmağ ikinci münâfiķlara değmez zîrâ ki münâfiķ eğerçi şüreta âdemîdür ve lîkin sîretâ itdür ve namâza kâheldür âhiretde yiri esfelesâfilîndür bes aña fütüvvet revâ değüldür üçüncü müneccimlere fütüvvet (31a) değmez dördüncü hamr içene fütüvvet değmez zîrâ ki fütüvvetüñ aşlı hayâdur ve Allah emrine muti‘ olmaķdur bu hod zâhirdür ki hamr içen Allah’a ‘âşîdür ve çün hamr içe hayâ dahı zâ’il olur ve hâlâyıķı incidür ve kendü rüsvâ olur bes aña fütüvvet değmez bişinci dellâke fütüvvet değmez ne kadar şâhib-i kerem olsa zîrâ kâfiri ve mü’minleri hammâmda yumakda berâber tutar altıncı dellâllara fütüvvet değmez zîrâ ki bunlar bîvefâdur bir metâ‘ı ki satmağa virürler her zemân halkuñ ziyânın ister (31b) ve cefâ kılur katında dost ve düşman ve kâfir ve mü’min berâberdür temyizi yokdur aña dahı fütüvvet değmez yidinci şol pişekâr ki va‘desin yirine getüremeye aña dahı fütüvvet değmez sekizinci kaşşâba fütüvvet değmez zîrâ ki biraħmdur işi kan dökmeķdür şefiķatı yokdur her kişide ki şefekât olmaya ve ruħı andan müteneffir olsa aña fütüvvet helâl değüldür bu hod câne kaşd ider bes aña fütüvvet lâyıķ olmaya tokuzuncü cerrâħa fütüvvet değmez zîrâ ki pişesi dâyim (32a) halka zaħım ve cirâħat itmekdür ve dâyim hâlâyıķı mecrûħ ve zaħimlü ister kaşâvet-i ħalb ħâlib olmuşdur aña dahı fütüvvet revâ değül onuncü a‘meledârlara fütüvvet değmez zîrâ ki her kişi ki bir sünnet-i seyyi’e bir bid‘at-ı resm vü â‘det koya kıyâmete değin ol bid‘atden ne kadar ki

ya'ni zeyrek ve 'âkıl kişi oldur ki nefsinüñ dilegün yirine getüre ve i' tikâdında (35a) bunu bağlaya ki Allah kerîmdür ¹⁸ كقوله تعالى يا ايها الانسان ما 18 Allah kerîmdür ammâ hevâ-yı nefis ve şehvet kaçan fütüvvete lâyıķ ola üçünci her ki livâta ehli ola aña fütüvvet. Jâyıķ deġüldür ki Allah te'âlâ ol işüñ fâ' ilinden ve mef' ulinden bîzar nice ki işitdük ki Lût kavmine belâ bu nesneden vâki' oldı nite ki Kelâm-ı Qadîm'de bu qazıyye üzerine Allah te'âlâ buyurur ki ولما جاءت ¹⁹ وقال 19 رسلنا لوطا سيء بهم وضاق بهم ذرعاً وقال 19 لا ينظر الله تعالى الى رجل انى رجلاً او مرءة في دبرها و عن ابن هريرة رضى الله عنهم والنبي عليه الله انه قال ملعون من عمل عمل قوم لوط ¹⁹ Allah te'âlâ rahmet nazarın eylemen şol kişiye ki er oġlan tuta veyâ ' avretin dübürinden isti' mâl ide ve dahı ayıtdı ol kişi ki Lût kavmi işin işleye mel' undur bes ehl-i fütüvvete vâcibdür ki ħalâyıķuñ oġlancuķları aña kendü oġlı bigi ola ħikâyetde gelmişdür ki (36a) bir gün 'Alî keremallahu vechehu mescidde otururdu nâgeh bir oġlan kaçup geldi birkaç kişi anı kovalayu ardınca geldiler 'Alî ayıtdı ħâl nedür size ne vâkı' a düşdi ayıtdılar yâ Emîrül-mü'minîn işbu kul bizüm kardaşumuz depeledi ki kendünün mevlasıydı biz dahı dilerüz ki bu kulı öldürevüz 'Alî radiyallahu anhu ol kula ayıtdı yâ ġulâm mevlânı niçün öldürdüñ ol kul ayıtdı mevlâm beni livâtâ iderdi ben gencidüm bilmezdüm şimdiki hâlde ki büyüdüñ bildüm ki ol mu'âmele ħilâf-ı şer' dür kerrâtile temennâ kılup (36b) ayıtdum ki yâ mevlâ Allah te'âlâ bu fi' li baña ayruk işleme ki ben bu işden ħalâyıķ katında ' arlanuram ve Ĥâlîķ katında utanuram sen dahı Tañrı'dan utan ayruk benümle bu ħâlî kılma didüm çâre olmadı ven dahı urdum öldürdüm didi 'Alî ayıtdı ol kişinün kardaşlarına varuñ bu gice şabr idün ve bu oġlanı baña payendâne virün yarın gelesiz Hazret-i Risâlet nice ki buyurdu ħükm idem cezâsın idesiz bunlar vardılar gitdiler ol gice geçdi şabâh oldı (37a) ol kavm girü geldiler 'Alî radiyallahu anhu ayıtdı gelün varalum ġorelüm ol kişi qabrinde yatur mı yoġsa anda deġül mi eġer ol şaġış şininde

¹⁸ Kur'an-ı Kerim: LXXXII: 6.

¹⁹ Kur'an-ı Kerim: XI: 77)

bulunursa bu ğulām kanlaruñuzdur elüñüze virem öldüresiz ve eğer ol kişi sininde bulunmazsa bu oğlanıla iřüñüz yok bes vardılar ol şabri ağdılar ve ol şaşı anda bulmadılar ayıtdılar subşanallah bu meyyit nice oldu kande gitdi didiler ‘Alı radiyallahu anhu ayıtdı ben Resül’den صلوات الرحمن عليه . işitdim ki ayıtdı kaçan ki livātā ehli olalar (37b) Ĥaķķ te‘ālā iki firışte komışdur ki anı kabürden ıkarurlar ve iletürler Lüt deñizüne bırağurlar ol deñizüñ kenarında bir şarye vardur anuñ şavmi ‘aleřřabāh tururlar ol deñizüñ kenārına varurlar görürler ki mevc ol meyyitüñ kefenin kenāre getürür anuñ yakınında bir şehir vardur ol kefeni getürürler anda şatarlar ol tayifenüñ vech-i ma‘āřı anuñladur didi Resül didi indi bu i‘tibārıla bu kuluñ ğünāhı yokdur kanlu değüldür belki ğāzıdır varuñ bu ğulāmdan vaz gelüñ (38a) didi ve ol kulı anlaruñ elinden aldı āzād eyledi bes böyle olsa Lütilere fütüvvet řarāmdur dördüncü ğammāzlık yavuz işdür zırā ki İblis fi‘lidür gice ğündüz ĥalk andan ırakdur الله صلهم من كان في حاجة اخيه كان الله في حاجته قاله رسول ومن خرج عن مسلم كوبة فرج الله بها كربة من كرب يوم الصيمة ومن ستر ملما ستر الله يوم والقيامة ya‘nı Resülullah buyurur ki her müslümān ki bir müslümān kardařınuñ ĥācetin revā kıla Allah (38b) te‘ālā anuñ ĥācetin revā kıla ve her kişi ki bir mü‘minüñ ğuşşasın gidere Ĥaķķ te‘ālā kıyāmet ğüninde anuñ ğuşşaların gidere ve her ki bir müslümānuñ ‘aybın örte Allah te‘ālā āĥiretde anuñ ‘aybın örte bişinci münāfiķuñ işi budur ki bir kiřiñüñ yüzine bir dürlü ola ve ardınca bir dürlü ola İblis kendü mel‘unlığı ĥālinde münāfiķa la‘net oķur ittibā‘ ve eřyā bundan kıyās idüñ ki Ĥaķķ te‘ālānuñ münāfiķa ĥıřmı katıdur ve ol vaķt ki ařĥāb münāfiķlık iderleridi Ĥaķķ te‘ālā bu süreyi (39a) anlaruñ ĥaķķında viribidi ki ²⁰ اذا جاءك المنافقين ان المنافقين في الكر الاخلا من النار ve dahı bir yirde buyurur ki altıncı zinhār iy müslümānlar tekebbürlükden sakınuñ tevāzu‘ ve meskenet kıluñ ki kibr ve enāniyet şeyşan fi‘lidür ki eğer tevāzu‘ idüp secde kılsa la‘in olmazıdı bes aĥıler kendözlerin za‘if ve miskin görmeķ gerek ve mütekebbir ve müdde‘ı olmasa gerek كما قاله رسول الله صلهم انما نصر الله لهذه الامه بضعتهم بدعتهم واخلصهم يا‘nı Allah te‘ālā bu ümmete (39b) za‘if olduklarıyçüñ ve du‘ā vü ihlāřlarıyçün nuşret virür zırā ki za‘ifler

²⁰ Kur’an-ı Kerim: LXIII: 1

²⁴ya' nī iy mü'minler vefā idüñ şol 'ahde ki Allah te'âlâ dergâhında idersiz ve dahı anduñuzı sımāñ muhkem kılduğunuzdan soñra ve dahı Allah te'âlâ (42a) buyurur ki ²⁵ya' nī ol kimseler ki 'ahdini naqz ider anları Allah te'âlâ şol 'avretlere teşbih kıldı ki zaħmet çeküp iplik eğireler ve döneler ol ipliği çözelers fesada vireler bes Allah te'âlâ kullarını bu şıfatdan nehy kıldı ve ayıtdı şol 'avretler bigi olmañ ki eğırdüğü ipliği girü çözelers ve dahı bilmezlikile işledükleri ħayrı bâṭıl eyleyler bes ehl-i fütüvvet 'ahdini sımak ħilâf-ı tariqatdur ve dahı gerek ki ehl-i fütüvvet hiç yalan söylemeye ki girçek söylemek Allah te'âlâ (42b) şıfatıdır nite ki Dâvud peygamber Süleymân'a sordı ki dünyâda gönülden yüksek nedür ayıtdı işdür Allah te'âlâ ol kişiden bızâr ki ħâyin ola ve Resül buyurur ki Tengri'nüñ raħmeti şol eve inmez ki anda yüzşüz 'avret ola bes fütüvvet ol kişiden bızâr ki evinde anuñ gibi 'avret besleye on üçüncü ehl-i fütüvvet emānete ħıyānet kılmaya ²⁶ya' nī Allah te'âlâ ħayinleri sevmez ve emīn(43a)lik Allah ve Resül şıfatıdır öndördüncü şehvet nazarıyla bakan kişilere fütüvvet ħarāmdur ki cümle günāhuñ ġammāzı gözdür ve şehvāt odın yanduran gözdür kim ki gözni menhiyātdan bağladı fütüvvet aña helāldür onbişinci Allah te'âlānuñ bir adı Settār'dur 'ayıblar örticidür ehl-i fütüvvet gerek ki settār şıfat ola ħikāyet İbnü 'Abbās aydur bir gün Resül ħazreti maqbereye çıkdı bir qabrüñ üzerine geldük Resül 'aleyhisselām aydur işbu iki kişiye iki sehel nesneden ötürü 'azāb virürler ayıtdum yā Resülallah ol iki sehel (43b) nesne nedür ayıtdı birisi diñü diñlemekden kimsenüñ 'aybını söyleyicek ve birisini bundan sakındırmadığuyçün didi andan bir pāre tāze çıbuk pāresin diledi getürdüm iki pāre eyledi birisin bir qabre dikdi ve birin bir qabre dikdi ve ayıtdı işbu budakları nice ki yaşdur ümīzdür ki bunlaruñ azābı hafif ola her ki bir müslümānuñ 'aybını örte Allah te'âlâ anuñ kıyāmet güninde on 'aybın örter onaltıncı baħiyle fütüvvet değmez nite ki Resül ħazreti buyurur (44a) الخيل لا

²⁴ Kur'an-ı Kerim: XVI: 91

²⁵ Kur'an-ı Kerim: XVI: 92

²⁶ Kur'an-ı Kerim: VIII: 58

يَدْخُلُ الْجَنَّةَ وَلَا كَانَ ذَاهِدًا ya' nî baħil kiři cennete giremez eđer zāhid dahı olursa ve Allah te'ālā Kelām-ı Qadīm'de baħil haħķında buyurur ²⁷ وما يعنى عنه ما له ²⁷ ya' nî baħile assı kalmaz öldükten soñra on yidinci ehl-i fütüvvete ğaybet söylemek revā değül ki Haħķ te'ālā rızāsından ırağ olmakdur nitekim Kelām-ı Qadīm'de buyurur ²⁸ وَلَا يَقِيبُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا ²⁸ ya' nî ğıybet kılmasunlar ve dahı bir yirde buyurur ²⁹ وَيَلْ لِكُلِّ هَمْزَةٌ لَمْزَةٌ ²⁹ ya' nî vay řol kişilere ki ğaybet söyleyeler ve dahı ğammāzlık ideler Hazret-i Risālet 'aleyhisselām (44b) buyurur ki mi' rāc gicesi bir ĳavme uğradum ki bakırdan tırnakları var ve yüzlerini yırtarlar ayıtdum yā Cebrā' il bunlar ne ĳavümdür ayıtdı anlardur ki ĳalkuñ mesāvıysin söylerlerdi on sekizinci kimseye bühtān kılmakdur ki ziyānı girü bühtān idene vaķı' olur zırā ki bühtān řeytān işidür nite ki Dāvud peğamber Süleymān'a sordı ki dünyāda ĳaf tağından büyük ne nesnedür Süleymān ayıtdı suçsuz kişiye bühtān itmekdür nite ki Kelām-ı Qadīm'de buyurur ²⁹ هَذَا بَهْتَانٌ عَظِيمٌ سَبْحَانَكَ bes ehl-i fütüvvet gerek kimseye bühtān kılmaya on tokuzuncı (45a) uğrnlık fütüvvet ehline revā değüldür ve key ulu ' ayıbdur eđer ĳi ki uğrı bir nesneyi alur řād olur řerī' atde anuñ eliñ kesmek gerek ki Allah te'ālā toğru kullarını sever uğrı bu dünyāda alduğın bilür ve illā āħiretde girü vireceğin bilmez Hazret-i Riřālet buyurur ki bir kiři kimi incitse veyā mālın alsa ĳelallık dilesün zırā ki āħiretde ne altun bulunur ve ne aķca eđer ' amel-i řālīh işlediyse fı-bahā ve ni' met ve eđer hod zulm işmin ola zulmünden ötürü müzdin alurlar ol maźlūma virürler ve eđer müzdi yoğısa ol (45b) maźlūmuñ ğünāhın źālimun boynına bırağurlar yigirminci fütüvvetdār dayim sakınsa gerek ĳarāmdan ve ĳelāli taleb itse gerek nite ki Hazret-i Risālet buyurur ki bir mü'min evine bir arpa kadarı ĳarām girürse du' āsı ĳabül olmaz bes ĳarāmdan sakınmak gerek yigirmi birinci Hazret-i Risālet buyurur ki ne ĳirkin kuldur ol kiři ki mütekebbir ola kendözin göre ve kendüyi beğene ve źulm ide ve şehvet kova ve dīni dünyāya řata ve ĳaħķdan ummağıla kendüyi ĳor kıla eđer (46a) sen bu öğüdi tutarsañ dünya-

²⁷ Kur'an-ı Kerim: CXI: 2

²⁸ Kur'an-ı Kerim: IL: 12

²⁹ Kur'an-ı Kerim: CIV: 1

da âhirette diñlenesin dünyâda âdemîlere yakın olasın ben za'îf biçâre kul her birin bir kitâbdan çıkardum ve dahı sana bildürdüm ki şol zıkr itdüğümüz menhî işler ahlîleri ahlîlikden çıkarur ve yiğitleri yiğitlikden çıkarur ve şeyhleri şeyhliğinden çıkarur ve dahı 'ilm-i şerî'at farîza olupdur cümle müslümânlara nite ki Hazret-i Risâlet buyurur ki **طلب العم فريضة على كل نعلم ومسلمة** bes her fâyife (46b) eğer fağih ve eğer müfessir ve eğer muhaddiş veyâ ehl-i tarîkat ve ehl-i şerî'at ve haqıykat her biri kendü 'ilminde kâdir gerek eyle olsa yiğide ve ahlîye ve şeyhe fütüvvet 'ilmin bilüp erkân-ı tarîkatı yirine getürmek farzdur aña göre 'amel kılup mezhebini ri'âyet itmek gerek ki 'amelsüz ahlîler yarın kıyâmet güninde Emîrû'l-mü'minîn 'Alî'den ve Resûl'den ve Allah te'âlâdan şermsâr olalar bilmedüğünüz işe ve şartın yirine getürmedüğünüz işe niçün mensüb olduñuz diyü 'itâb ideler ki kişi bilmedüğü işi (47a) işleyemez **كقوله تعالى قل هل يستوى الذين يعلمون والذين لا يعلمون** ya' nî bilürler bilmez berâber değüldür ve bir yirde dahı buyurur ki **يا فتلوا اهل الذكران كنتم لا تعلمون** ya' nî eğer bilmezseñüz bilenlerden soruñ öğrenüñ Bâb fütüvvetüñ ağacı şıdık vü şafâdan biter ve emânet şaklamakdan ve mürüvvetden ve keremden ve edebden ve hayâdan biter imânuñ vaşfları işbunlardur bir ki işbu şıfâtdan taşra olsa Allah te'âlâ andan bizâr ve ol ağacuñ özdeki Allah te'âlâ yolına ihşân eylemekdür ve budakları şıdık vü şafâ vü hidâyet(47b)dür ve ve yaprağı edeb ve hayâdur ve köki tevhid ve tehlîldür ve yimişi evliyâ şöhetidür ve ol ağacuñ şuyı rahmetdür ol şu evliyânuñ gönli tahtına akar ve ol ağac yiğidüñ gönli tahtında biter ve budaklanur ve yücelür nürî celâle irişür yiğit ol ağac dibinde karar kılupdur Emîrû'l-mü'minîn 'Alî keremallahu vechehu buyurur ki aşlı bu yidi harfdür **يا ق ان ت م ه ي** ya' nî kâf şıdıkdur elif şefâdur nün emânetdür ki taqvâdur ya' nî Tañrı'dan korkmak mim keremdür (48a) ha mürüvvetdür ya hayâdur bes kankı yiğitde ki bu yidi harfüñ ma'nîsi vardur ol ağac fütüvvet ağacıdur anuñ güli gönül tahtında biter anuñ gibi yiğide aydalar ki **السلام عليك يا فتى** bes bize suâl kıldılar ki niçün selâm iki kezdür biz cevâb virdük ki selâm virmek sünnetdür almaklık farzdur ikinci kez selâm du'âdur

³⁰ Kur'an-ı Kerim: XXXIX: 9

bildük ki yiğitlik maḳāmı şerīf ve a'ālā maḳāmımiş kişi yiğit olmayınca aḳī ve şeyḫ olmaz evvel yiğit andan aḳī andan şeyḫ Bāb keyfiyyet-i uḫuvvet (48b) bu ol beyāndur ki aḳī nicesi kişi ola ve aña ne gerek ve ne eylese gerek anı diyelüm şürüt-ı uḫuvvet aḳī gerek ki cuvanmerd ola ki dünyāda cömerd olan aḳiretde dahı cömerd olur şöyle ki kendü şevābından bir ṭamulıḡa vire ṭamudan kurtara andan Ḥaḳḳ subḫāne ve te'ālā ayıda ki iy kulum baña saḫāvet mi gösterürsin ikinüzi dahı yarlıḡadum diye bes aḳīler iki cihānda cömerd olsa gerek şöyle ki cömerdler ḫaḳḳında Allah te'ālā buyurur (49a) *يا ايرأ يطعمون الطعم على حبه مسكيناً وتما ويرا* ikinci Resūlullah buyurur ki cömerd kişi Tañrı'ya yakındur ve uçmaḡa yakındur ve ādemilere yakındur ve ṭamudan ırakdur ve dahı fāşık cömerd yiğrekdür Tañrı katında şol kişiden ki 'ābid ve zāhid ve nākes ola üçüncü şart aḳī gerek ki namazın ḳazāya komaya niteki Kelām-ı Ḳādīm'de buyurur ³¹ *يا نى فويل للمصلين الذنهم عن صلواتهم ساهون* ya' nī vay ol namāz kılıcı kişiye namāzın ḳazāya kor İbnü 'Abbās radiyallahu anhu aydur bu āyet münāfiklar ḫaḳḳında nāzil oldu ya' nī şunlar ki ḫalk içinde namāz kılır ḫalvet (49b) olıcak namāz kılmaz nite ki Resūlullah buyurur *بنى الاسلام على خمير شهادات ان لا اله الا الله وانى رسول الله واقام الصلوة وايتانى الزكوت وصوم شهر على خمير شهادات ان لا اله الا الله وانى رسول الله واقام الصلوة وايتانى الزكوت وصوم شهر* ya' nī islāmuñ bünyādı biş nesnedür evvel Tañrı'yı bir bilmekdür ve nebi Ḥaḳḳ Resūl bilmekdür ikinci namāza ḳıyām olmakdur üçüncü zakāt virmek dördüncü ramażan ayın oruc tutmak bişinci güci yiterse ḫacca varmak bes dördüncü şartı aḳīlerüñ oldur ki edeb ve ḫayā (50a) ehli ola niteki Resūl buyurur *يا نى شعبة من الامان الحياء* ya' nī ḫayā imandan bir budakdur bes aḳīye gerekdür ki edeb ve ḫayā ehli ola tā ki terbiyeler andan öğreneler eḡer çi ṭarīḳatda edeb ḫayādur illā ma'nide gevher didikleri edebdür ve bu arada edeb bābında çok söz vardur ammā dahı yirde ayıdavuz ammā bişinci şart aḳīye oldur gerek terk-i dünyā kıla ve arzūlardan geçe ve ulu yir gözetmiye ve zaḫmeti ve meşaqḳatı nefsine ḳabül ide nite ki Resūlallah buyurur *يا نى الدنيا بطن المؤمن وحنذ الكافر* ya' nī (50b) dünyā mü'minlerüñ zindanıdur ve kāfirlerüñ cennetidür zirā dünyālık çoḡ olıcak maḡrūr olurlar fütüvvet yolından şaparlar eyle olıcak aḳīlere terk-i dünyā lāzımdur ki

³¹ Kur'an-ı Kerim: CVII: 5

mağrur olup fesād itmeyeler altıncı şart gerek ki aḥī ḥelāl kesb ide ve ḥelāl lokma yiye *كقوله تعالى كلوا من طيبات ما رزقناكم* ya‘nī ḥelāl rızq eyledüğünüzü pāk rızqları ya‘nī ḥelāl rızkı ve dahı Resūlullah buyurur ki her ki gice yatduğı vaqt niyyet kılsa ki ırte ḥelāl kesb kazanam dise ol kişi ırteye yarlığanmış olup çıkar (51a) bes aḥīlere ḥelāl kesb itmek farzdur ve hem vācibdür ve hem sünnetdür ve her kimüñ ki pīşesi yoğısa aña fütüvvet değmez ve dahı fütüvvet şol kişiye ḥelāldur ki ḥelālden kesb ide ve yidüre ve dahı dimişler ki aḥīnün gerek ki onsekiz dirhem gümüñ sermāyesi ola bir şugule meşğūl ola bīkār olmaya eğer suvāl ideler ki ehl-i fütüvvetde iki kişi kimidi ki şan‘atları ne varidi ve ne yoğidi cevāb viresin ki Emīrū’l-mū‘minīn Ebū Bekir Sıddıyk’ün pīşesi yoğidi ammā ġāziyidi ve ġazādan fāriğ olıcak bağcede (51b) biylik ağac diblerin düzerdi bağbānlık iderdi her nesnenün tuzı vardur aḥīliğün tuzı etmek yidirmekdür yidinci şart oldur ki gerek aḥī ‘ālim ola ve eğer ‘ilmi yoğısa taleb ide ve ‘ālimler sözin işide ve ‘ālimleri seve ve tākātı yitdükce hoş tuta ki Resūl buyurur *الناس عالم او متعام او متمع والباقي هج* ya‘nī ādem oldur ki ‘ālim ola veyāḥud öğredici ola veyā diñleyici ola ve bundan artuğında ḥayır yokdur pes insāna cehlden katı ayıb yokdur ‘ammā *قال النبي* *اكشى شى والجاهل لبس بشىء* ya‘nī nesne nesnedür ammā cāhil hiç nesnedür bes anuñ gibi kişiler haqıykatde hayevān mertebesindedür eğer başında muraşşā‘ tāt dahı geyürse līkin ‘ilm bu değöldür ki kara ve akı fark eyleye belki haqıykat ‘ilmi oldur ki eyü ḥulķı ve luṭf ve seḥā vü kerem ve ḥayır ve şerri bilmedür bes ehl-i fütüvvete lāzımdur ki ḥayır ve şerri fark ide ve luṭf ve seḥā vü kerem ehli ola nite ki Hazret-i Risālet ayıtdı ben ḥalāyıķı dīne eyü ḥulķıla getürdüm dedi sekizinci şart oldur ki aḥīler beğler kapusına (52b) varmaya belki beğler aḥīler ve dervişler kapusına varsa gerekdür ve dahı beğler pādişāḥlar aḥīnün adın bilmeyeler zirā ki her kimüñ ki beğlerle ülfeti ola anuñ şefiķatı za‘īf olur ve ehl-i fütüvvet katında kimde ki şefekāt olmaya ḥarāmzādedür dimişler ve ḥarāmzādeye fütüvvet revā değöldür nite ki server-i ḳāyinat buyurur ki *باب الفقير يلبس الفقير على باب الامير نعم الامير* ya‘nī beğler eyüsi oldur ki dervişler kapusına vara ve dervişler kötilüsi oldur ki beğler kapusına vara (53a) bes şeyḥ ve aḥī ve yiğit şol dirlikde olsa gerek ki

beğler anuñ ayağına geleler ve dahı diyüp dururlar ki her kişi ki beğler katına vara Tañrı zıkrin unudur nite ki Kelām-ı Qadīm'de buyurur *ومن يعيش عن* *يا نبي* her kişi ki Hıaqq te'ālā zıkrinden yüz döndüre biz aña şeytanı havāle eylerüz ki aña yoldaş olur ve andan ayrılmaz ve dayim anı azdurur bes ahlilere lāzımdur ki bu şurūtı zabt ide ve bu zıkr olan kavā' ide ri'āyet kıla nite ki ehl-i fütüvvet muqaddemi (53b) İbrāhīm peygamber cismini Allah te'ālānuñ ta'atına şarf kılmışdı ve mālını Hıaqq te'ālā yolına İşār kılmışdı ve oğlını Hıaqq 'ışkına qurbān kıldı ehl-i fütüvvet de lāzımdur ki bu cümlesi mevcūd tā ki fütüvvet layıq ve tariqatde şādık ola vallahu 'ālem Bāb sīret-i ehl-i fütüvvet ahlilerün şıfatın zıkr eyledük geldük buña ki şüretin ve sīretin dahı beyān idevüz bu ol beyāndur ki terbiye nice ola ve ahlī terbiye hıaqqında ne kıla terbiye vācibdür ki ahlisinün her emrine muṭi' ola (54a) şöyle ki şākird üstād emrine muṭi' dür ve üstāze muṭi' olmayan 'āşī olur ahlī sözine dahı uymayan 'āşī olur terbiye gerek ki ahlī destürinsuz hiç iş işlemeye ve ahlīnün karşısına gülmeye ve tükürmeye ve sümkürmeye ve ahlīnün küfri terbiye katında islām yirine geçe ve Allah ta'ālāya Tañrı Resūli nice yakınsa terbiye dahı ahlīye şöyle yakın ola ve Ebū Bekr Resūl'e nicesi şıdık itdise terbiye ahlīye şöyle şıdık itse gerek ve dahı 'Ömer Allah'dan nicesi ki korkardı terbiye ahlīden şöyle korkmak gerek (54b) ve dahı 'Oşmān Tañrı'dan nicesi utanursa terbiye ahlīden şöyle utansa gerek ve dahı 'Alī Resūl'e nice hizmet iderdi terbiye ahlīye şöyle hizmet itmek gerek ve dahı aşhābı Resūl'i nice severse terbiye ahlīyi şöyle seve gerek ve dahı Eyyüb ve Circīs belāya nicesi ki şabr iderdi ve zecr ve miḥnet çekerdı terbiye ahlīnün yolında şöyle bela vü miḥnete şabr itse gerek ve yüz dönderme gerek ve eğer teqamül itnese yüz dönderse tariq mürteddür delil oldur ki ilerü zamānda bir peygamberün ardınca bir peygamber (55a) dahı gelse ol peygambere uymak gerekidi bes hātemü'n-nebīn Muḥammed'de ki nübüvvet hātem oldı ayruk bu dīnden dönme revā değıldür bes hemān fütüvvet dahı Resūl'de temām oldı ve līkin nice ki Resūl'ün şeri' atı yirinde aşhāb ve e'imme-i hulefā baķī kaldılar ehl-i tariqat ehlinde dahı bir ahlīyi terk idüp birine dönme yokdur eğer münkir olup ahlisini horlasa ol kişi tariq-i

mürteddür ve erkân-ı fütüvvet aña haram olur (55b) ve dahı nite ki enbiyâya inanmasa ve sünnetine inanmasa kâfir olur ammâ kendü peygamberin artuk sevse gerek terbiye dahı kendü ahlisini kamu ahlilerden yiğrek sevse gerek ve dahı terbiyeye evvel yiğite gerek ki ol anı oğlanlığı vaktinde yavuz işden ve yoldaşdan saklaya ve aña âdab-ı hizmet ve şart-ı terk ve tecrid ve erkân-ı mürüvvet ve kerem nicedür ahlada ve andan dahı hizmetine ilede ve ahlîni hizmetinde maqbûl olduktan soñra anı şeyhe irişdüre ve şeyh dahı aña zuhür ve tâ'at ve taqvâ vü (56a) 'ibâdet öğrede tâ şeyh andan Tañrı'ya irdüre bu erkân dürüst erkândur maqşud terbiye hâsıl olmakdur ve illâ terbiyenün hâsıl olmağı ahlî katındadır eğer terbiye bir yiğidi yiğit idinse ve dönse ol yiğidi ahlî ve şeyh tutinsa revâdur illâ ol üçü dahı olmasa gerek dahı ol kişi boynına alsa gerek terbiye hem yiğit olmağa ve hem ahlî olmağa ve şeyh olmağa bu şeyh yukarı geçdi ve dahı terbiyenün yiğidi kimise ahlisi ol olsa gerek ahlîni şeyhi kimise ol olsa gerek yukarı yad kıldı (56b) ki üçü birdür bes bu zıkr olan nesnelere tarikatun erkânıdır kişi gerek ki bu erkândan taşra olmaya Bâb ahlîye vâcibdür ki terbiyet kıla perveriş vire ahlî terbiyeye hizmet kıla ki terbiyet göre öğrene zirâ ki kişi her bir nesneyi görmeyince öğrenmez şöyle perveriş vire ki terbiye hünermend ola ve cümle erkânı bile ahlî gerek ki ahlîni 'ilmi ola ve şan'at bile eğer şan'at bilmezse fütüvvete lâyık değıldür ahlî terbiyeyi şöyle ma'mûr eylese gerekdür ki cümle (57a) âdemiler anı görelere ve ahlîye du'â eyleyeler bes ahlîleri gerek kemâlini terbiyesinden bileler ki tarîk-ı fütüvvetde ne miqdardadır ve dahı ahlî terbiyenün gönlinde de 'ilm ve 'irfân çerâğın yandura tâ cehl-i zulumat-ı bātınından zâil ve dahı dimişler ki meşelde ahlî şol sengtıraş ve çöb tıraş mişâlinde olsa gerek şöyle âdî taş iken çönik bir üstâduñ eline düşe ve anda bir şan'at hâre ola ol taşlıktan çıkar ve şüret-i leţâfeti artar ve kadr ve kıymetde bahâsı artar (57b) ve andan bir nice menfa'at hâsıl olur ve ağac dahı ancılayın indi âdemî dahı gerçi ki âdemdür ammâ ahlî ve şeyh hizmetine irişmeyince ve andan terbiyet görmeyince halk arasında zıkrı hayrı ahlî olmaz ve insaniyeti zâhir olmaz görmez misin ki şol tağda biten yimişle bağda biten yimişün adı birdür ve tadı ve bahâsı mütefavitdür ve dahı perverişle bir taş la'l olur ve dahı çün

Allah te'âlâ Resûle perveriş (58a) kıldı iki cihānuñ şāhı oldı ve her ādem ki terbiyet yimedi eğer başı irer göğe kālbehāyimdür meşel meğer bir zemānda bir ulu aḥī varidi ve birkaç kişiler şıdḳ ve i'tiḳādile aña ḥizmet kılurlardı ol cemā' atıla bir gice oḡlancukı dahı varidi ve aḥī ol oḡlana katı 'izzet kılurdu bu ma'nide aşhābuñ göñli müteneffir oldı ve aḥīye ға'n itdiler ki aḥīnūñ bu oḡlanda ġarażı var aḥī aşhābuñ sırrından vāḳıf oldı ve her birinūñ eline bir kuş virdi (58b) ve ayıtdı varun her birñüz bir ḥalvet yirde boğazlañ ki kimse görmeye didi bes her biri vardı bir maḳāmda boğazladı ve aldı geldi ammā ol oḡlan girü diri getürdi aḥī ayıtdı sen niçün diri getürdüñ oḡlan ayıtdı her kande vardumsa Allah'ı ḥāzır gördüm ḥalvet maḳām bulamadum didi aḥī ayıtdı iy aşhāb ben bunda işbu taşarrufi ḳābiliyyeti gördüğümçün buña artık 'izzet kılurın didi bes aḥīde nazar şöyle olsa gerek ve ter(59a)biyede taşarruf şöyle olsa gerek ve dahı evvel terbiye tutan Şit peygamberdür Allah te'âlâ Ādem peygambere buyurdu ki oḡlanların ve oḡluñ oḡlanlarını Şit'e ilet terbiye kıl ki Şit anlara edeb ve erkān 'ilmin öğrede Ādem ayıtdı ilāhī ben öğreneyin didi Ḥaḳḳ te'âlâ ayıtdı revā deḡöldür oḡul ataya terbiye olmak yokdur bes Ādem peygamber oḡlanların Şit'e terbiye kıldı Cebrā'ıl gelürdi Şit'e öğredürdi Şit'e elli şuhuf ve mecmū'ı ol şuhūfuñ içinde şerā' it ve erkān (59b) edeb ve ḥayā ve ḳavā'id-i tarīḳat çoḡ idi bes her kişiye perveriş gerekdür ki perverişsüz kişi taḡ canavarı bigi ve 'ilmi ve 'irfānı şöḫbetinūñ çāšnisi tāḡ yimişi bigi olur ki terbiyetler ḥamlar köynilür ve çiḡler pişer indi aḥīlere lāzımdur ki terbiyet ve perveriş kıla ve terbiyelere vācibdür ki mālī ve cāmī aḥīsi yolında sebīl ola Beyt

بیش در ویتان نوذ خونت مباح
کم نباشد در میان مالت سبیل

(60a) Bāb bu ol bābdur ki fütüvvet iki nev' üzere mebnidür Kitābu'l-Ḳalāid'de şöyle buldum ki biri ḳāvlidür ve biri seyfidür ve Kitābu'l-Müsemma'da şöyle gördüm ki ḳavli Ebū Bekir'dür ve seyfi 'Ali'dür ve dahı ḳavli oldur ki aḥī ve şeyḫ görmedin şıdḳ vü i'tiḳād bağlaya ve aḥīye ḳavül ola ve 'ışḳıla fütüvvetde anuñ adın aña ve aḥīsi 'ışḳına cömerd ola ve aḥī ne işde ve ne şüretde ve ne dirlikdeyise terbiye dahı ol şıfatlu ola tā bileler ki ol

aḥī terbiyesi(60b)dür ve ba'zılar aydurlarsa ki revā degül yalan söylerler aḥī ve şeyḥ görmedin dürüstdür ve illā yiğit görmeyince olmaz zīrā ki Ebū Bekiri şıddıyḳ kavlıdür anuñ İslāmın Resül cihāne gelmedin dürüst tutdı Allah te'ālā dahi peygamberi kabül kıldı ve dahi Qur'an'da buyurur ki كَقَوْلِهِ تَعَالَى وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَقَ بِهِ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ bes kavline muḥkem ve şıdḳ gerek Ebū Bekir bigi Ebū Derdā aydur bir gün yolca giderdüm ve Ebū Bekir ardumca gelürdi Resül ayıtdı yā Ebā (61a) Derdā ol kişi ki dünyāda ve aḥiretde senden yiğrekdür sen anuñ önince yūri sen didi ve dahi ol Tañrı ḥaḳḳıyçün ki Muhammed'ün nefsi anuñ taşarrufındadır hiç gün toğmadı ve uyakmadı kişi üzerine peygamberden soñra ki Ebū Bekir andan yiğrek olmaya pes terbiyenün şıdḳı dürüst olıcak gālib olıcak kavli dürüstdür çünki aḥīye varmağa eli irmeye bāri anuñ yolın vara ve aña öykine ve dahi kavli budur ki ikrār eyleyüp niyyet kılmakdur bir kişi evvel niyyet kılar andan işler ve dahi niyyetsüz (61b) ābdest ve şadağa dürüst degüldür bes kavlinün bu kavlıdür Bāb Seyfī bilgil ki 'Arab kılıca seyf dir ve illā seyfi oldur ki aḥīyi ve şeyḥi gördi andan terbiye oldı ve dün gün aḥīye karşı ḥizmet kıldı nite ki Emīrū'l-mū'minīn 'Alī radiyallahu anhu dün gün Resül'e ḥizmet kıldı bes ol ki seyfidür aḥīsine ḥizmet kıla aḥī andan hoşnūd ola çünki hoşnūd oldı bilin bağlaya ve çırağ vire bes anuñ işi temām olur ammā kavliye (62a) diğeri ki ol şıdḳ bağladuğı aḥī dünyādan gitmiş olsa ol aḥīnün maḳāmına terbiye ola ve andan çırağ ala ve aḥīnün bir ḥalīfesi anuñ bilin bağlaya ve illā şol şartıla ki ol ḥalīfe bil bağlamağa lāyık ola ve yāḥud aḥīnün kabri üstine varalar çırağ alalar ol aḥīye lāyık ve yaḳın kimse bilin bağlaya ve eğer kavlinün eli ve güci irmezise aḥīnün üstine varmağa ve dahi ol aḥīnün bil ḥalīfesi bulunmaya bes ol kavli terbiye ne kıla şöyle gerekdür ki ol şehrūn kavmi tanuklık vireler ki bu kişi ol aḥīnün (62b) yolına lāyıkdur bes ol iqlimün pāzişāhı veya ḳadısı anuñ bilin bağlaya ve çırağ vire Bāb-ı sofra bu ol beyāndur ki aḥīnün sofrası ne resm ola gerek ki ni'meti çoğ ola ve sofra büyük ola ve şoğan şarımsağ olmaya zīrā ki sofra gökden böyle indi bu za'if tefsīr içinde şöyle gördüm ki 'İsā peygamber kavmine otuz gün oruc buyurdu tuttılar ol kavmün bir nicesi ayıtdı bize otuz gün oruc buyurduñ zaḥmet ve

meşakkaat çekdik otuz gün bir âdeme kulluk itsevüz bizi enva' ni' metlerle konukları ve ya(63a)hud dahı nesne 'aşa iderdi indi sen dahı eğer elünden gelürse Tañrı'dan dilegil ki gökden mayide indürsün didiler (V: 112) كَقَوْلِهِ ³² ya' ni' yā 'İsā Tañrı'nuñ güci yiter mi ki bize gökden māyide indüre 'İsa ayıtdı ³³ ya' ni' yā 'İsā dilerüz ki ol māyideden yiyevüz (63b) gönlümüz muṭma'in ola bilevüz ki girçeksin ve senün ol kerāmetüne biz tanukluk virenlerden olavuz beş 'İsā elin götürüp du'ā kıldı ve ayıtdı ربنا انزل علينا ما يده من الماء تكون لنا عيداً لا و لنا واخرنا واية منك ³⁴ ya' ni' Bāri Hūza'ya bize gökden mayide indür tā bizüm öñümüz ve soñumuza 'ıyd ola ve senden bu kullaruña bir nişān ve 'alāmet ola ve bizi rızıklandır ki cümle rızık yidürenlerün ve ihsān idenlerün sen yiğregisin (64a) didi bes Allah te'ālā ayıtdı انى متر لها عليكم فمن يفكر بعد ³⁵ ya' ni' İsrā'ıl şol nesne ki diledinüz ben size indiriciyen ve līkin ol қазыyeden soñra sizden her ki küfrān-ı ni' met ola aña bir 'azāb idem ki bir kimseye dahı ol 'azāb olmamış ola bes bu қavle rażı oldılar ol dem baktılar gördiler ki gökden bir sofra iner çegzinü çegzinü ḫalāyık gördiler mütehayyir oldılar 'İsā peygamber anı göricek ağladı ayıtdı اجعله لنا ³⁶ فتنة يا' ni' ilāhī ol inen yi bize raḫmet eyle fitne eyleme didi andan ol sofra geldi 'İsā'nuñ öñinde sākin oldı üstinde bir destār varidi 'İsā ayıtdı gelün buyruñuz bu sofrayı açuñ didi kimse ilerü gelmedi 'İsā peygamber ol destārı sofra üstinden götürdi ve ayıtdı بسم الله الرحمن الرحيم ³⁷ açdı gördi biş kirde ve bir қavrulmuş balık şöyle ki kılçığı ve derisi yok ve başı ucında yumşak tuz ve kuyru(65a)ğı ucında bir üskürre sirke ve üstinde bir kirde ve bir tabak zeytün bes ḫalāyık mütehayyir oldılar birisi ayıtdı yā 'İsā senden bir mu'cize dilerüz ki bu balık diri ola 'İsā du'ā

³² Kur'an-ı Kerim: V: 112

³³ Kur'an-ı Kerim: V: 112

³⁴ Kur'an-ı Kerim: V: 113

³⁵ Kur'an-ı Kerim: V: 114)

³⁶ Kur'an-ı Kerim: V:115

kıldı balık dirildi ol kavm korkdılar kaçdılar ‘İsā balığa işaret itdi girü hemân bişmiş balığ oldu ‘İsā ayıtdı gelüñ bu ta‘âmı yiñ ayıtdılar evvel sen yından biz yiyevüz didiler ‘İsā ayıtdı benim bundan yimege ihtiyācum yokdur sizünçün diledüm gelüñ yiñ didi raız olmadılar bes ‘İsā ayıtdı (65b) gelüñ iy hastalar ve rencürlar ve gözsüzler ve elsüzler ve ayaksuzlar bu ta‘āmdan yiñ tā ki marazlarıñuzdan şifā bulasız bes gürüh gürüh geldiler ve ol ta‘āmdan yidiler ve şifā vü şihhat buldılar ve yohsullaridi ğanī oldılar ol gün bin üç yüz kişi yidiler toydılar ki bir zerre eksilmedi aḥşam olucak ol sofrā girü mürtefi‘ oldu göke çıkdı irtesi girü indi buğur ol ḥalâyık cemi‘ geldiler yidiler ki hiç eksilmedi kırk gün bu resme oldu ol sofrā tañla inerdi (66a) ve öyle namāzına deĝin tururidi bes Ḥaḳ te‘ālā ‘İsā peygāmbere vahy eyledi ki ol mayideden ğayblar yimesünler bu ḥaberi ol kavme didi ol kavm ayıtdılar ‘İsā cāzūdur yalancıdur didiler bu kazıyyede ḥikāyet çokdur ammā ‘İsā peygāmbere cāzū diyenler üç kişiyidi ol gice yatdılar şabāḥ şuratları mesh oldu ḥinzır şuratına girdiler نعوذ بالله yidi gün bu rüsvāylığıla yürüdiler sekizinci gün gice yir yarıldı yire geçdiler tā cehenneme dek gitdiler bes bunda ‘ibret tutmak gerek her ki Allah te‘ālā(66b)nuñ ni‘metine şākir olsa ni‘metin arturur ve her ki küfrān-ı ni‘met kılssa Allah te‘ālā anı katı azāblara mübtelā kılur عذابي اشد يد لا ذيدنكم ولنن كفرتم ان عذابي اشد يد bes gerek ki aḥī dayīm şükr içinde ola ve aḥīnūñ ta‘āmından acı nesne olmaya ve müsafire māḥazarī ta‘ām yidürdiginden soñra ma‘zūr dutuñ dimeye size lāyık degüldür dimeye ve dahı aḥīye ve şeyḥe lāzımdur ki her ta‘āmuñ bişürmeĝini bile tā bilenler ḥizmetile büyümişdür zīrā ḥizmet bilmeyen (67a) fütüvvete lāyık degüldür ve dahı aḥī ve şeyḥ bāzārda ta‘ām yimeye ve su içmeye eger bāzārda ta‘ām yise ve su içse fütüvveti azarlamışdur ve aḥīnūñ sofrasında etmek çok gerekdür ve sofraya çok ‘izzet gerekdür vallahu ā‘lem Bāb اكل الطعام ta‘ām yimekte yigirmi erkān vardur dördi farzdur dördi sünnetdür onikisi edebdür ba‘zılar aydurlar cümle onikidür dirler ammā ol dürüst degüldür nite ki biş vaḳt nemāzuñ farīzası vitirle yigirmi rek‘atdur ta‘āmuñ dahı erkānı (67b) yigirmidür evvel ḥelāl yimekdür ikinci pāk ve temiz yimekdür üçünci kendü öñinden yimekdür dördüncü şükr kılmakdur

ammā ol dört ki sünnetdür bişinci ta'āmdan öñdin elin yumakdur altıncı ta'āma şunıcak bismillah dimekdür yidinci çanağun kenārından yiye ortasından yimeye sekizinci ta'āmdan soñra elhamdülillah diye ammā onikisi ki edebdür evvel ta'ām yirken tükürmeye ikinci eger aksurmağı gelse ağzına destmālin duta elin tutmaya üçüncü ta'ām yirken su içmeye meğer ki zaruret ola dördüncü (68a) ta'ām yirken kimseye ikrām itmeyeler ya'nı taşradan kimse gelse turmalayar bişinci örü tururken ta'ām yimeyeler nite ki aşhāb Resūl'den rivāyet kıldılar ki *قيل يا رسول الله فااكل مهي رسول الله عن الشرب والقيام* altıncı nehy itdi Resūl tururken su içmekden ayıtdılar yā Resūlallah içmek nedür ayıtdı dahı şerlidür ve dahı yaramazdur ve dahı aḥīye gerekdür ki işbu zıkr iddüklerümüzi bile ve hem tuta ve aḥīligün bünyādı ta'ām yidürmekdür minnetsüz (68b) zīrā her bir kişi rızkın yir ammā aḥīler gerek ki Allah'a şükr ideler ki etmek yidürmege beni sebeb eyledi zīrā ki ni'met Allah te'ālānundur eger kendü minnet kılursa veyā *يا ايها الذين امنوا الا بتلوا اضد قاتكم* Bāb aḥīnün gerek ki dört nesnesi açık ola evvel eli açık ola mālum eksilür dimeye nite ki Resūl buyurur her ki Ḥaḫḫ te'ālā yolına mālını harc eylese birine yidi yüz vire Eneş bin Mālik radiyallahu anhu (69a) ayıtdı Resūl yarınçün nesne gizlemedi ve dahı ḥaber de gelmişdür ki eger bir kişinün tokuz yüz toksan tokuz 'aybı olsa ve ol kişi cömerd olsa ol bir saḥāvet bunca 'aybını örter bes aḥīnün elü açık gerek ikinci tā ki guşşalu kişi gelürse katına feraḥ kesb ide ve şad ola ve müsāfirlere beşāretile ve güler yüzile nazar ide üçüncü aḥīnün kapısı açık ola dördüncü sofrası açık ola gelenün derḥāl öñine sofrā getüre bes bu dört nesne açık olıcak dört nesne aña açıla (69b) evvel Tañrı'nun ni'meti kapısı açıla ve ikinci raḥmet kapısı açıla ve üçüncü uçmak kapısı açıla dördüncü gönüller kapısı açıla ammā ol üç nesne ki bağılu ola ol aḥīnün gözi bağılu ola ki hiç kimseye yavuz nazarıla bakmaya ikinci dili bağılu ola tā ki yavuz kelecı ve şerre ḫopcaḫ söz söylemeye üçüncü şalvarı bağılu ola evvel ardın saklaya andan öñin saklaya ve her kimsede ki bu üç nesne bağılu ola üç nesne dahi aña bağılana evvel günāh kapısı ikinci azāb kapısı üçüncü (70a) şamu kapısı aña bağılana Bāb *في لباس*

اهل الطريقة bu ol bābdur ki aḥīnūn libāsı nice olmak gerekdür anı beyān ider her kişi ki ehl-i tarīkat tonın geye fāsıķısa fāsıķlıkdan ol ton anı çıkarur ya‘nī ton kişiye muḥtesibdür dilersin ki kıyāmetde bitūn kara olup şermsār olmayasın tonuñı sakın ki niçeler yarın aḥiretde tonından ötürü ṭamuya gire ve azāba müsteḥak ola ehl-i tarīkat aydur gerek ki heftede bir kez ehl-i tarīkat (70b) tonın yudura ve dahı aḥīnūn tonı bir renkde ola ve saru ve kızıl olmaya Ebū Bekir radiyallahu anhu gök renklü veya bürd ton geyürdi bes şeyḥler gerek ki gök giyeler ve ammā Emīrū’l-mū’minīn ‘Ömer yeşil renklü tonlar geyürdi bes müderisler ve kaḍılar ve ḥalīfeler yeşil geyeler ammā Emīrū’l-mū’minīn ‘Oşmān radiyallahu anhu ak ton geyürdi bes ḥātibler ve ḥāfızlar ve ehl-i ḳalem ak ton geyeler ve ammā Emīrū’l-mū’minīn ‘Alī keremallahu vecchehu kara renklü ton geyürdi bes yigitler ve aḥīler (71a) kara renklü ton geyeler kızıl ve saru geyürse fütüvvetden düşer ki hiç peygamber kızıl ve saru geymedi zīrā ki Fir‘avn aleyhilla‘ne kızıl ve saru geyürdi ve Ḥarīr dahı geymeye ve ton ki geyür kısa giye nite ki Resūlallah buyurdu ki tobukdan aşığa ton ṭamulıkdur ve dahı aḥīler altun yüzük geymeye ve dahı her ne ki fütüvvet içinde vardur şerī‘atdan ve ḥaḳīkatdan taşra degüldür nite ki Resūl buyurdu ki şerī‘at ḳavlümdür ve tarīkat fi‘lümdür ve ḥaḳīkat hālümdür didi ve dahı aḥīnūn dilbendi (71b) yidi arşun veya tokuz arşun gerekdür güci yiticegi ki bir yalincuk göre çıkara bir kaftānı aña vire ve başmakda dahı böyle ide ve hiç kimseye söylemeye her ki bu şerāiṭi yirine getüre anuñ maḳāmı enbiyā maḳāmında ola zinhār tonuñı arı ve pāk tut Bāb ahl-ı الفتوة ahl-ı الفتوة şart-ı fütüvvet budur ki aḥīnūn ülfeti ve şöḫbeti şalīb ve mütedeyyin kişilerle ve şalīhlerle ve miskinlerle ola nite ki Resūlallah buyurdu عند الذكر الصالحين تترك الرحمة ve dahı şol yirdeki şalīhlerūn aḥvāli (72a) zīkr ola ol mekāna Allah’uñ raḥmeti nāzil olur Resūl buyurur ki اللهم اجيني مكيئا واحشرنى في ذمرة المساكين ya‘nī ilāhī beni miskin dirilt ve miskin öldür ve miskinler gürūhından haşr eyle ‘Āyişe radiyallahu anhu ayıtdı anuñçün ki miskinler ḡanīlerden kırk yıl cennete öndiñ giriserdür ve dahı ya‘Āyişe miskinleri sevgil ki kıyāmetde Allah’a yakın olasın bes aḥīnūn şöḫbeti miskinlerle olsa gerek zīrā ki her kişinūn

hemnişini ne cinsise ol dahı aña müşābih olur nite ki Kelām-ı Sultān Veled'de gelmişdür ki (72b) beyt

صافی بصاف آیدودردی وزبدر
هرجنی رابجنی نوذ میا وافتکار

ve dahı dimişler ki beyt

کند هر مرئم باهم جفی بروان
کیوتر با کیوتر باذویاذ

ve dahı dimişler ki şi'r

ve dahı aḥlilerün hemnişini begler ve ḡaniler olmasa gefek nitekim 'Āyişe rivāyet kılır ki Resūlallahdan işitdüm ki ayıtdı Allah te'ālā buyurdu ki eger dilersen (73a) ki baña irişesin ḡanā'at eyle ve baylarla oturma dahı bir tonı yamayup geymeyince bırakmagıl çün balıla sirke hemnişin ola andan sirkelik adı tebdil olur ve dahı ḡatre deñize vāsıl olıcak ol dahı deñiz olur ve dahı gülile toprak ki ḡarīf ola ol toprak dahı gül bigi kokar bes şālih kişilerle hemnişin olsan gerek dahı misāli şöyledür ḡikāyet ve temsīl Mūsā peygamberle 'aleyhisselām bir kuru ağac yoldaş oldu ve Mūsā'nuñ şöḡbeti berekātında ol kuru ağacdān bunca (73b) mu'cizāt zuhūra geldi ve dahı bir kuru ağac Muhammed'e şalavāḡu'r-raḡman علیم ونعلم olduğuyçün 'arşuñ üzerine çıkdı ve 'arşdan dahı 'aziz oldu ve dahı aḡilere vācibdür ki kaçan bir yire da'vet itseler yok dimeye vara nite ki Resūl ḡazreti ayıtdı eger sizi bireḡü yiyesiye okısa varuñ ve eger oruc dahı olursañuz ol kişiye du'ā kılūñ eger şöyle olsa ki beni bir koyın paçasına da'vet ideler varurım diyü buyurdu Bāb şurūt-ı şöḡbet bu beyāndur (74a) ki aḡlī fesād ehli kişilerle muşāhib olmaya zīrā ki ehl-i fesāduñ şöḡbeti fütüvvet ehline ḡalel getürür nite ki gülūñ ḡariyfī dikendür olduğuyçün 'āḡābet oda göyner bes ādemī oldur ki şöḡbet-i aḡyārī ḡüzīn kıla nite ki 'İsā peygamberile bir iḡne yoldaş olduğuyçün yiri ḡülzārdur bes aña göre bayḡuşile yoldaş olanuñ yiri vīrānedür ve tūtīyile hemnişin olanuñ ḡidāsı şekerdür ve karaḡıla hemdem olanuñ ḡidāsı murdārdur (74b) nite ki buyurmuşlar beyt

هرکر دار هبرهش غراب بود
لا حرم منزلس خراب بود

şunuñ ħariyfi taş oluğıyçün dayim dün gün iñler tã bilsin ki nãcins kişinüñ şoĥbeti kişinüñ i'tikãdına ħalel geütürür nite ki bir pãre bulıt gelür şol 'azãmetlü güneşi kablar bes nãcins kişi şoĥbetine mübtelã olan şöyle olur nite ki ħikãyet de gelmişdür ki ħikãyet Sulţãn Maĥmüd-ı Gazniy'nüñ meger bir eyü toğanı varidi tã ki bir gün kaçdı Sulţãn ol toğanı ġãyet severdi ol toğan vardı (75a) bir Türkmãnuñ ŧamına kondı ol Türkmãn anı tutdı evine getürdi 'avretine ayıtdı uş bir şehr tavuğın tutdım didi tavuklarınuñ arasına koyıvirdi toğan fi'lhãl bir tavuğı basdı yırtıdı Türk ayıtdı bunuñ kaynağı (tırnağı) uzamış tavuğa katılmaz didi kaynakların kesdi pes õñine taru saçdı toğan yimedi Türk aydur burnı uzamış egilmiş taru yimez didi burnın dahı kesdi rüsväy (75b) eyledi bes Sulţãn buyurdi ki çavuşlar çağırdılar ve ayıtdılar her ki ol toğanı bulup geütürse biñ altuñ alsun Türkmãn bu ħaberi işıtdı ve 'avretine söyledi 'avret aydur aşikãre iletme ki elüñden alurlar bes toğanı bir tağarcuğa koydı ve tağarcuğı bir çuvala koydı ve arkasına götürdi Sulţãn katına getürdi ayıtdı kuşu ben buldum tutdum didi çuvalı aşığa kodı ve tağarcuğı çıkardı ve başın aşığa silkdi toğan düşdi gördiler ki ölüm ħãline irişmiş Sulţãn toğanı (76a) eline aldı ve zevãline nazar kıldı ayıtdı niçün kanadın kesdüñ ayıtdı uçardı Sulţãn ayıtdı burnın niçün kesdüñ ayıtdı taru yimezidi ayıtdı tırnakların niçün kesdün ayıtdı tavuğa kalgırken arkasına bataridi Sulţãn buyurdi ki tağarcuğın akca toldurdılar ve Türke virdiler andan Sulţãn toğanı çavuşlara virdi ayıtdı şehr içinde çağıruñ her kişi ki nãcins birile ħarîf ola işbu ħãle mübtelã ola ve soñra ĩmansuz kala bes her kişiyeye gerekdür ki kendü ħarîfin bile ve şol şoĥbetden ki (76b) dñnine veyaĥud dünyãsına ħalel idecekdür andan ihtiraz ide ki anuñ gibi kişiyeye şoĥbet iden cãhildür ve bĩ aşıl kişiler böyle olur meşel nite ki bir gün bir kişi bir yolda giderdi ve gün issiyidi şuşadı geldi yolu bir kuyıya uğradı ayıtdı işbu ipi sarkıdayım su çıkarayım içeyim didi nagãh ki ipi sarkıtdı meger ki bu kuyıya bir âdem düşmişidi ve bir arslan ve bir dilkü ve bir ilan (yılan) vardı kaçan ki bu kişi ipi sarkıtdı dilkü çabucakıdı sıçradı ipe yapışdı (77a) bu kişi ipi yukaru çekdi gördi ki bir dilkü çıkdı ayıtdı iy yigit nireye gidersin ayıtdı fulan şehre giderin didi dilkü ayıtdı ben ol yolda saña küyeyin inüm ol katındadur gelesin saña eylük idem didi gitti bu kişi ipi girü kuyıya sarkıtdı

ilan sıçradı bu ipe tolaşdı çıkdı ayıtdı eylügüne eylük idem didi ve illâ zinhâr ol kuyıdağı âdemi çıkarma ki anuñ saña şerri tokınur zîrâ bî aşl ve bî hünerdür didi ilan dahı gitdi buğur gerü ipi sarkıtdı ayıtdı ola ki âdem çıkmakdan (77b) bize bir şevâb ola ki cinsimüzdür didi buğur arslan çıkdı ayıtdı ki âdemî ne ile gidersin didi ayıtdı Başra şehrine giderin arslan ayıtdı benüm yatagum ol yoldadur ben seni gözedem gelüp geçerken eylügüne eylük idem ve illâ zinhâr şol kuyıdağı âdem bî aşldur saña şerri tokınur anı çıkarma didi arslan dahı gitti bu kişi dahı bir yaña gitmişiken girü şefkat ve merhamet kıldı ayıtdı anlar ki nâ cinsidi çıkardum bu hod kendü cinsimdür varayım an dahı (78a) çıkarayım didi geldi anı dahı çıkardı ol şahş ayıtdı ben Gazniyn şehrinde Sultân'ıñ kuyumcusıyam anda anda gelesin eylügüne eylük idem didi gitti bu kişi dahı yola düşdi gitdi giderken geldi gördi ki bîçâre dilkü yol öñmiş turur ayıtdı iy âdem eglen işbunda saña bir mâhazarî hizmet ideyim didi gitti bir zemândan soñra gördi ki dilkü bir tağarcuk etmegi yüklenmiş aldı geldi anı kodı vardı bir bağdan birkaç salkum üzüm dahı getürdi ol âdemî vüsi' tākātce (78b) konukladı ve du'â vü şenâyile gönderdi bu şahş yola düşüp gideriken gördi ki arslan yol öñmiş turur karşı geldi âdeme ikrâm ve tevażü' gösterdi ayıtdı iy âdem eglen işbunda biz dahı şartı ve hizmeti ve âdâbı meveddeti el irdükce yirine getürelüm didi meger ol arada padişâhuñ bağı varidi ve kızı anda birkaç emîrzâde ve hocazâde kızlarıyla teferrüce gelmişidi mecmü'ı altunun incisin çıkarup ağac dibinde kesilerdi ve kendüler 'ıyşu u zevka (79a) meşğul olmuşlardı arslan sıçradı bu bağa girdi bunlar bunu gördiler târ u mâr oldılar arslan ne kadar ki libâs ve esbâb taħammülât varidi mecmu'ını dirşürdi getürdi bu kişiye virdi ve enva' tevazzu' ve tazarru' gösterüp kuşurına 'özir diledi ve âdemiler vedâ' kıldı bu kişi bu metâ'ı aldı ve andan Gazniyn şehrine geldi ve ol kuyumcınıñ evini sordı vardı anda konuk oldu hâliyâ kuyumcı bunu konukladı yatacak vaqtin müsâfir taşra çıkdı ki döşegin eyleyeler kuyumcı turdı (79b) bunuñ tağarcuğın açdı çıkardı gördi ki Sultân kızınıñ altını ve incüsi meger Sultân kığırmışidi ki her kimse ki kızumuñ giden tavârını nişânını bulacak olursa gelsün muştılasun on biñ kızıl alsun diyü kığırtmışidi kuyumcı tağarcuğı götürdi yola girdi sordı padişâh katına geldi du'â vü şenâ kıldı ayıtdı iy

pādişāh uşda ol giden tavarı buldum didi tağarcuğı pādişāhuñ öñine kodı ve kaçırıye hikāyet ayıtdı pādişāh buyurdı ki ol kişiyi zindāna (80a) koydılar zindānda yaturken (y)ılan geldi ayıtdı ha ben saña didümidi niçün sen ol bī aşlı çıkarduñ didi hāliyā uş bin yaturiken seher vaqtinde pādişāhuñ kızını soksan gerek ayağında işbu üç yaprağı ol sokduğum yire urasın hoş ola ve sen dahı pādişāh katında muqarreb olasın ve illā zinhār kuyumcı depeletgil didi ve (y)ılan gitdi bu kişi zindānbāni katına okıdı ayıtdı bilmiş olasın ki ben hikmeti gāyet bilürem ve her kimseyi ki (y)ılan ursa ben aña timār iderem tızcek hoş olur (80b) didi çün şabāh oldu ilan geldi pādişāhuñ kızını sokdı sarāyda gavgā vü fesād kopdı pādişāh geldi bu aḥvāli gördi katı melul oldu ayıtdı her ki buña timār iderse ana yüz biñ kızıl vereyim didi zindānbāni bunu işitdi geldi pādişāha ayıtdı iy şāh-ı ‘ālem zindānda bir yigit vardır işbu şıfatlı pādişāh buyurdı getürdiler ol üç yaprağı ikisini döğdi ol ilan soktuğı yire urdı derḥāl hoş oldu pādişāh māl ve ḥil‘at buyurdı (81a) ve ayıtdı dahı benden ne dilersin didi ayıtdı dilerem ki fülān kuyumcıyı karşuma pāre pāre ideler didi getürdiler kuyumcıyı pārelediler pādişāh sordı ki bunu pārelemekden ğaraz neyidi bu dahı vaşf-ı ḥāli bir bir pādişāha hikāyet itdi pādişāh şehrinde kığırtdı ki her kişi ki bī aşıl kişiyeye hemnişin ola ve aña eyelük itse ḥāli böyle olur vallahu ā‘lem Bāb-ı Semā‘ ammā geldük semā‘ ki ‘āriflerüñ rūḥı anda zevk ve şafā bulurlar ve cānuñ rāḥatıdır ki çün ol nağameyi ‘āşıkıların cāni imişdür kuş gibi uçar celve urur dost(81b)dın yaña ve dahı semā‘ göñlüñ arzūsıdır ve gökler firişterile semā‘ içindedür ve şeş cihet her lahza cünbişdedür lāyenkatı‘ ki her giz sākin olmaz lācerem her şahız dahı ki bu çerḥ-i devvāruñ içindedür ol çerḥ bigi ḥarekātda olsa gerek bu sebebendür ki her ‘ārif ve şāhib-i zevk kişiler rakş urıcak zevk vü şafā bulurlar nitekim şeyḥ-i rāsītın ve ḳuṭbü’l-muḥaḳḳıḳın Mevlānā Celāleddin buyurur ki Ruba‘ī (82a)

حقاكر سماع ما يبأدى نبود
سر بيت الهى مجأدى لبول
هركس كر سماع ما بحار نه
شهرذ مردار صلى نماز بود

bes semâ‘ ‘âriflerüñ ve ‘âşıklarüñ maqşad-ı i‘lâsıdur nitekim bülbül güli göricek söyler görmeyicek söylemez ‘âşıklar dahı semâ‘ı göricek şabrı kalmaz görür ki cümle-i eflâk ve melâike ve cism ve ins ve hayvânât semâ‘dadur anlar dahı ol semâ‘a şürü‘ iderler nite ki Şeyh Sa‘dî buyurur ki

جون عاشقان مژید سر كنند
باواذ دولاب مسننى كنند
مجر اننر دولاب وار
جو دولاب بر خود بكريند ذار

çünkü bu sūznāk aşavât nağamâtı ki kimi zāhirdür kimi bâhın işideler şöyle ki ağaçlarüñ yaprağından ve nebâtlarüñ harekâtından (82b) bilâkal bi-lisânü‘l-ḥâl ol şavtları işideler nite ki buyurmuşlardır

هم عالچ يرسن نعمة وماذ
عاشقى كوله يشود اذاد
علم مراي سعمة اوست
حود بدائل هرانك عقل روسبت

ve dahı dimişlerdür ki semâ‘a vaqt gerekdür ki vaqtsüz olicak bîzevḳ olur ve dahı muvâfiḳ yârenler gerekdür ki ol semâ‘da şafâ vü vefâ ḥâşıl ola Salavatu‘l-Arifîn‘de aydur ‘Āyişe anamüz katında bir ‘avret şi‘r aydurdu Resûl ḥazreti girüp geldi ol ‘avret diñmedi andan ‘Ömer geldi ‘Ömer gelicek diñdi (83a) ‘Ömer ayıtdı bu ne ḥâldür Resûl ayıtdı şi‘r aydur ‘Ömer ayıtdı biz dahı işidelüm Resûl ol ‘avrete işâret eyledi ‘avret girü başladı ayıtdı Resûl anı işitmekile öğrenmege inkâr eylemedi ve dahı bir gün Resûl ḥazreti turdı aşḥâb-ı şuffa katına vardı aşḥâb-ı şuffanuñ bir dâne üzümü bulundu Resûlüñ önine kodılar Resûl anı kırk biş kişiye bahş eyledi ve bu ḥadîşi anda buyurdu ki بيد القوم خادمهم bes anda aşḥâb nağme kıldılar bunda ihtilâf vardur bağzılar aydurlar ki Resûl turdı üç kez çağrındı Cebrâ‘îl geldi Resûli tutdı ayıtdı tur yâ Resûl (83b) Allah dönmez ayruk ki yirleri ve gökleri ve uçmağ ve tamu bile döner didi ve ba‘zılar aydur Resûl üç kez başın salladı tâ ki ridâsı mübârek omuzından düşdi bes semâ‘ ‘âşıklara ḥelâl oldı Seriyy Saḳatî radiyallahu anhu aydur semâ‘ dostlar göñlini taşurur ve za‘yifler ve günâhkârlar göñlini korkıdur ve müşfiklerüñ göñlini cūşa

getürüp od bırağur Zünnün'a sordılar ki helâl semâ' nedür ayıtdı semâ' bir nesnedür ki gönüle girür Tañrı'ya irdürür her ki haqîkatdan işidür aña rahmetdür ve her ki nefsiyçün işidür aña minet Ca'fer-i Huldî aydur Cüneyd-i Bağdâdî'den sordum ayıtdı (84a) üç vaqt içinde rahmet iner derişlere bir semâ' vaqtinde ki anda kelâm-ı haq söylene ikinci nâhaq işden kimseye dimeye ve dahı Ebu'l-Ğâsım Naşr Âbâdî ayıtdı her mañlûkuñ katığı olur ammâ cânuñ katığı semâ'dur Sehl İbn Abdullah aydur semâ' 'ilmi Tañrı katından gelür ve hiç Tañrı'dan artuk kimse anı bilmez Ebü 'Ömer aydur semâ' ehlinüñ ki gönli diri ve teni ölmüş ola semâ' aña helâldür ve her kimüñ ki gönli ölmüş ve teni diri ola semâ' ana ħarâmdur Muhammed bin Ħarîr aydur her endâmuñ naşîbi vardur şemâ'dan her kaçan ki ol naşîbden göze irişe ağlasa gerek ve her kaçan ki dile düşse na'ra (84b) urur ve çağırur ve her kaçan ki ele düşse tonın yutar ve her kaçan ki ayağa düşe rakş urur ammâ semâ' muhtacdur üç nesneye evvel vaqt gerek ikinci muvâfiğ yâr gerek üçüncü 'aşîğ gerek ammâ âdâb-ı semâ' üçdür evvel gülmeyeler ikinci söz söylemeyeler üçüncü çevre yaña bakmayalar Der beyân-ı mağâm-ı ehl-i ħizmet ħizmet mağâmı ki fükelikdür derecesi â' lādur ve her ki ħizmetkârlığı saklaya cümle nesne aña geñez ola zîrâ ki Allah te'âlâ cümle enbiyâya ve evliyâyâ ħizmet buyurdı bunuñ sirħi yukaru geçdi ammâ fükelere eyü ħulğ gerek ve tevâzu' ehli gerekdür nite ki (85a) Ħazret-i Risâlet buyurdı ki اول ما يوضع في الميزان يوم القيامة حسن الخلق terâziye evvel eyü ħulğdan artuk nesne komayalar ve andan ağır 'amel olmaya ki eyü ħulğ kişiyi gündüz oruc tutup gice namâz kılanlar mertebesine irişdürür ve dahı ħizmetkâr güler yüzlü gerekdür ki türşi yüzlü olmaya ve şöħbeti tatlu ola ħarîbleri sevici ola ve ħarîblerden ayru hiç ta'am yimeye ve her işde Tañrı adın zikrinden gidermeye ve dayim ħizmet mağâmında el kavuşa tura ve dayim tonı ve teni fâhir ola ve âbdestsüz ve tahâretsüz yir başmaya ve gönli şâfî ola ve her kaçan ki ħizmete surü' ide şuffanuñ sol yanından çıka ve sağ ayağını yukaru basa çün otura arkasın âdemîlere virmeye ve çırağ arasına ol otura ve sağ dizin yukaru tuta çünki elin çırağa şuna aydur ki بِسْمِ اللّٰهِ نَفْرَ السَّمَاوَاتِ وَالْاَرْضِ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْاِكْرَامِ يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ diye

andan şöyle edebile tura ki bir mü'min namâzda turur gibi veyâhud şıraṭ üstinde ṭurur gibi gerekdür zîrâ ki çırağ yandurmak Allah te'âlâ كَقَوْلِهِ تَعَالَى وَجَعَلَ السَّمِيَّ صَعِيدًا سَاجِدًا Allah te'âlâ çırağı güneş lafzın birle zîkr eyledi bes (86a) nice ki güneşüñ luṭfi ve nûrî 'âmdur mecmû'ı berri ve baḥri ve tağları ve saḥrâları ve mü'min ve kâfiri ol nûrda berâber kodı aḥîlere dahı çırağ ehli dahı hizmet ehli olana lâzımdur ki luṭf ve ḥulḳ ve kerem ve iḥsânda mecmû'ı ḥalka luṭfi 'âm ola ve dâyim ḥavz ve edeb ve ihtiyâtıla ola ve her kaçan ki sofrayı eline ala ayda andan sofrayı arkuncakı koya ve sağ yañadın ḳoya ve çırağı iki eliyile tuta ve eger bir eliyile tutarsa ol ṭa'âmı ve ol ṭa'âm ıssını ḥorlamış olur andan ekmege 'izzet kıla ve çanak altında (86b) etmek komaya bes ṭa'âmdan soñra Fâtiḥa dileye ve ṭa'âm ve çırağ ıssını zîkr eyleye andan ayda نِعْمَتِ خَلِيلِ سَفَرِ خَلِيلِ اَرْوَاحِ مَشَايِخِ جَانِ مِصْطَفَى رَا تَكْبِيرِ كَرِيمِ diye andan çârüyı şol eline ala ve sağ yañadın başlaya arkun arkun elin yastaya tamâm olıcak bardağı eline ala ve iki eliyle tuta andan su içen kişiye toluncak tura ve elin kavşura ve sağ elin şol el üstine koya ve sağ ayağın şol ayağı üstine koya bu erkân Selmân-ı Fârisî'den kaldı ve ba'zılar aydur Bilâl-i Habeşî'den kaldı dirler dürüst budur (87a) ki Selmân'dan kaldı zîrâ ki anuñ sol ayağınuñ baş barmağı yogıdi çün Resûl'üñ katına geldi ve aşḥâb cem' olıcak ol hizmet ideridi ammâ ol barmağından utanurıdı Resûl ayıtdı hizmet vaḳtinde sağ ayağın barmağını şol ayağınuñ üstine ko didi andan şu tamâm olıcak Fâtiḥa dileye ve ol iḳlîmüñ begin ve pâdişâhın ve Emîrû'l-mü'minîn 'Alî ve Ḥamzâ ve Ebû'l-Müslim ve Ḥasan ve Ḥüseyn'i Fatiḥa'da aña zîrâ ki 'Alî fütüvvetdârlaruñ muḳaddemidür ve Ḥamza'yı anuñçün añalar ki dâyim 'Alî ṭa'âmdan soñra Ḥamza'yı añaridi ustâzum(87b)dur diyü Fâtiḥa okuridi ve hem Resûl ḥazreti dahı Ḥamza'yı ṭa'âmdan sonra anaridi ve aşḥâbile Fâtiḥa okuridi zîrâ islâm dîninde evvel Ḥamza şehîd oldı ammâ Ebû'l-Müslim'i anuñçün añalar ki müslümanlaruñ atasıdır ve hem yigitlerüñ rüknidür amma Ḥasan ve Ḥüseyn'i anuñçün añalar ki Resûl anlara yigit didi andan soñra fûke şalavât dileye zîrâ ki fâtiḥadan soñra şalavât gerekdür ki ayıda Selmân-ı Faris müzdinâ peygamber cânına şalavât virelüm diye bu hizmetler tamâm olmayında (88a) fûke hiç söz söylemeye erkânı çokdur ammâ biz gereklüsin

vardur evvel sağ yanından egnine ala ikinci sağ yignine elin soka üçüncü dülbendin otururiken sarmaya dördüncü başmağın evvel sağ ayağın. geye bişinci evvel sol ayağın çıkara آمیذن بیرون اذخانه بیرون evden çıkmakda biş edeb vardur evvel ışikden taşra sol ayağın başa iknci güle güle (90b) çıkmaya üçüncü kakıyu kakıyu çıkmaya dördüncü yukarı bakmaya bişinci Tañrı adın zıkr eyleye داه رفتن اداب yol yürimekte tokuz edeb vardur evvel katı katı yürimeye ikinci öñine baka üçüncü canavarcukları basmaya dördüncü dört yaña baka baka yürimeye bişinci taşdan taşa segirmeye altıncı ırlamaya yidinci kimsenüñ dönüp ardınca bakmaya sekizinci kendüden ulunuñ öñince yürimeye tokuzuncu kimseyile gideriken kendü bir işe olup anı muntazır eylemeye در صله اداب رفتن (91a) maħallede yürimekte dört edeb vardur evvel işi olmadukı maħalleye varmaya ikinci karşudan gelen kişiye yakın yürimeye üçüncü pençerelere ve açuk kapulara bakmaya dördüncü oğlancuklara öpmeye در بازار رفتن اداب bāzārda yürimekte biş edeb vardur evvel omuzın kimseye urmaya ikinci arkadağı kişiye çağırmaya üçüncü gülüp lāğ eylemeye dördüncü ademilere karşı tükürmeye ve sümkürmeye bişinci ħalka karşı yimek yimeye ve şu içmeye و شرا بیع و شرا (91b) nesne şatun almakda üç edeb vardur evvel satıcıya yumşak söyleye ikinci çāşnı azacuk ala belki hiç almaya üçüncü alduğı nesneyi girü virmeye در اداب نخان eve nesne getürmekde üç nesne vardur evvel etegine koymaya ikinci ħalka karşı āşikāre getürmeye üçüncü eve varmayınca ol ta'āmdan yemeye در آمدن بخانه اداب eve girmekde biş edeb vardur evvel kapuda çağıru söylemeye iknci sağ ayağın içerü başa üçüncü sağ yanına (92a) selām vire dördüncü dört yaña bakmaya bişinci kapudan içerü giricek بسم الله الرحمن الرحيم diye در اداب ننتن oturmakda dört edeb vardur evvel sağ dizini yukarı dike ikinci kendü yirini bile üçüncü ayağın örte dördüncü ev ıssı söylemeyince ol söylemeye در مهمانی رفتن اداب konuklığa varmakda üç edeb vardur evvel kığırmağa gelen kişinin önince yürimeye ikinci yiyecek mi var diyü sormaya üçüncü ta'āmdan (92b) soñra çoğ oturmaya در اداب دعوة اصحاب adem okıya varmakda üç edeb vardur evvel selām vire ve tapu kıla ikinci başmağın öñine çevüre üçüncü kendü öñce yüriye در اداب لفش کردانی başmak

çevürmekde iki adab verdur evvel başmağı şol eliyle çevüre ikinci konuk geymeyince kendü geymeye امرأ صحبت ادب در begler katına varmakda biş edeb vardur evvel bî-vakt varmaya ikinci varıcak ikrāmıla tapu kıla (93a) üçüncü irak otura dördüncü çok söylemeye bişinci çok yimeye در ادب یمار üçüncü hâste şormakda biş edeb vardur evvel ikindüden soñra varmaya ikinci varduğı vaqt güle güle gire üçüncü şol yanından tolana ve sağ yanına otura dördüncü çok oturmaya bişinci Fâtiha okıya tizcek kalka عزا ادب در varmakda altı edeb var evvel dülbendin yire urmaya ikinci eliyle gögsin dögmeye üçüncü varduğı (93b) vaqt الله الحكم diye dördüncü çok aklamaya bişinci öğüt ve naşîhat vire altıncı gitdiği vaqt عظم الله اجزاک diye dördüncü çok aklamaya bişinci öğüt ve naşîhat vire altıncı gitdiği vaqt عظم الله اجزاک diye ve andan Fâtiha okıya ikinci arkun arkun huşû' ve huşû' ile yüriye üçüncü tükürmeye ve sümkürmeye dördüncü gülmeye ve şâzî kılmaya در ادب تفرج teferrüce varmakda üç edeb vardur evvel fesâd ehliyile yürimeye (94a) ikinci çok söylemeye üçüncü kimsenüñ ekinin basmaya ve hasârat itmeye در ادب فراغت ferâğata varmakda on iki edeb vardur evvel âdem görececek yirde dönmeye dördüncü güneşe ve aya karşı oturmaya ve arkasın dahı dönmeye bişinci kelâm söylemeye altıncı tükürmeye yidinci taşı eline alıcak üç kez yire kaka sekizinci şol eliyle istinca ide tokuzuncı ol hurûc olan nesneye bakmaya (94b) در ادب حمام hammâma girmekde sekiz edeb vardur evvel kimse tubbânın görmeye ikinci elin üç kez yumadın havza şokmaya üçüncü dizinden yukarusın ve göbeginden aşagısın kimseye göstermeye dördüncü fuṭâsın şişüp oturmaya bişinci gülmeye altıncı ırlamaya yidinci kimseyile çekişmeye sekizinci beden kimseye tokındurmaya در ادب حرمت حمام hammâmda hizmet kılmakda üç edeb vardur evvel üç kez الله اكبر diye ikinci (95a) yuduğı kişinüñ üstine derin tamlatmaya üçüncü sağ yanından başlaya در ادب اب در كونه كردن bardağa su koymakda iki edeb vardur şu koyariken yabâne dökmeye ikinci toldurduğı vaqt ağzın serpe Bâb حفتن ادب döşege yatmakda dört edeb vardur evvel şol yanından geçe ikinci ve sağ yanında otura üçüncü üç kez istigfar getüre Emîrû'l-mü'minîn 'Alî kavlinde on kez ayda dördüncü tahâretsüz yatmaya Bâb ادب ادخواب بيدسدن (95b) turmakda iki edeb vardur

evvel sağ yanına döne ikinci ما احيانا بعد الله الذي اليه النشور الحمد لله diye enbiyâ ve evliyâ ve padişâhlardan yidiyüz kırk edeb vardır Anüşervân ayıtdı her ki kırkın tutsa temâm dürd-i edeb olmayınca şevâb ele girmez ammâ ol yidiyüzden yüz yigirmi dört âdâb ri'âyet ide yüz biñ yigirmi dört bin peygâmbere hizmet itmiş şevâbın bula ve dahı 'ulemâ dimişlerdür ki bir mü'minün gövdesinde yidi kat burc vardır imândan ve ol burclar (95b) cümlesi edebdür her kişi ki ol burcları bekleyemese şöyledür ki ol yidi kat burcı İblîs'e virüp gönli tahtını Şeytân'a aldurmakdur şakinmak gerek ki ol burcları Şeytân'a aldurmaya tâ ki cehenneme müstehhiķ olup cennetden mahrûm kalmaya bes her şeyh ve aķı ve yigit bu yüz yigirmi dört âdâbı bilse gerek ve tutsa gerek ve eger bilmezse öğrense gerek ammâ şeyhler yidi yüz kırk edeb bilse gerek ve dahı bu tarîķ-ı fütüvvete ma'nî gerekdür ve da'vî ma'nîsüz bātıldur ya'nî bir kişi ayıtısa ki benüm atam yigididi veyâ aķıyidi (96b) veyâ şeyhidi indi ben dahı hemân anlaruñ yirindeven ya baña mirâsdur veya ceddümden baña vaşıyyetdür dimege yaramaz ve dahı aķı ve yigit ve şeyh kendü oğhlından maķaş almak ve kuşak kuşanmak ve çırağ virmek dürüst degüldür nite ki Kelâm-ı Qadîm'de Allah te'âlâ buyurmuşdur فاذا انفخ في الصور فلا انساب بينهم يومئذ ولا يتاءلون أي إذا انفخ في الصور فلا انساب بينهم يومئذ ولا يتاءلون ya'nî kaçan ki kıyâmet kopsa ve şururıla halâyıķuñ arasında hiç kimseye neseb ululuğundan fayide yokdur eger kişinün atası peygâmbere olursa aña ol sebebile cennet (97a) hâşıl olmaz hikâyet Aşama'î dirler bir şeyh varidi ol aydur hacca vardum bir gice ay aydınidi diledüm ki Ka'be'ti tavâf kılam bir inüldi ve zârî avâzın işitdüm vardum gördüm bir hûb şüretlü yigit Ka'be'nün perdesine yapışmış ağlar aydup iy benüm pâzişâhum dükeli gözler uyudu ve ılduzlar uyakdı ve kamu pâdişâhlar kapuların yabdılar velî sen uyğudan münezzeħ pâdişâhsın ve kapuñ muhtâc kullaruña dayim açuk ve hâcib ve buvvâb ve nüvvâb yokdur ben miskin ve biçâre sâyil kapuña dilenüp (97b) geldüm azıgum az ve yolum uzak azıgum azlıgına mı ağlayayın veyâhud yolum uzaklığundan mı şikâyet ideyin kapuña rahmet uma geldüm beni mahrûm gönderme diyü zâr zâr şol kadar ağladı ki düşüdi uşşı gitdi ilerü vardum gördüm ki Hüseyin oğlı Zeynü'l-âbidîn imiş başın dizim üstine kodum ağladum çünki 'aklı geldi aydur

kimdür beni hâlümde komayan ayıtdum Aşami'î'ven iy benüm seyyidüm neyiçün ağlarsın bunca guşşa yirsin atañ Hüseyñ dedeñ 'Alî dahı a'lâ ceddüñ peygamberdür didüm bir kez derdile âh itdi (98a) ve ayıtdı heyhât ve bu âyeti okudı ki *فأذ انفخ في الصور فلا انساب بينهم يومئذ* bes fütüvvet dahı ceddile ve nesebile olmaz Resül'den İbrâhîm peygambere degin yigirmi üç atadur ve Resûlden Âdem peygambere degin elli bir atadur Resül'ün 'ammuları tokuzdur 'Abbâs ve Hâriş ve Zübeyr ve Mukavvim ve Ebû Leheb ve Ca'fer-i Tayyâr ve Ebû Tâlib ve Hamza ve 'Acil ammâ hâlisi altıdur Eymene ve Beyzâ ve Murrehe ve 'Atike ve Şafıyye Urviyye *در بيان اولاد رسول* Resülüñ dört oğlu varidi (98b) ve dört kızı varidi ammâ oğlanları Kâsım ve İbrâhîm ve Tâhir ve Tayyib üçi Hadîcetü'l-Kübrâ'dandur ve İbrâhîm Mariye'dendür ve kızları Fâtıma ve Zeyneb ve Ruqıyye ve Ümmi Külşüm ammâ kendü kendüye on biş kâbin kıldı on ikisin aldı ve üçin almadı talâk virdi evvel Hadîce bintü Huveyldi ikinci Sevde bint Rem'a üçüncü Şafıyye binti 'Ömer dördüncü Ümmehânî binti Hâhr bişinci Zeyneb binti Huzeyme altıncı Ümmi Seleme binti Ümeyye yidinci Cuveyre binti Hâriş sekizinci (99a) 'Âyişe binti Ebû Bekir tokuzuncı Hafşa binti Hubbî onuncı Meymüne binti Hâriş on birinci Ümmi Külşüm on ikinci Ümmi Habîbe ve dahı Resül'ün üç zırılı vardı birisi Dâvud peygamber giyüp Câlüt cengine varduğı ki Cebrâ'îl anı peygambere Bedr güninde getürdi ikinci Mağra'a üçüncü Kuđayba ki anuñ altundan kuşağı vardı ve dahı üç kılıcı varidi biri Zü'l-fekâr ki anı 'Alî'ye virdi ve ikinci Dağhâk kılıcı ki anı Hamza peygambere getürdi üçüncü Şamşâm ve dahı üç yayı varidi (99b) biri Kâfûr ikinci Leybâh üçüncü miğfer dahı biş atı varidi birinüñ adı Tuğayf ikinci Azâr üçüncü Târûk dördüncü Keseb bişinci Düldül dahı bir katırı varidi adı Perdâ ve bir eşegi vardı adı Gafîr ve dahı üç devesi vardı biri Gağbâ ikinci Cez'â üçüncü Puşül dahı cüb-besi varidi dîbâcdan yiñleri tar idi ve bir cüb-besi dahı varidi anuñ içine geyürdi ve dahı bir feracesi varidi yiñiyle etegi berâberdi ve bir kaftanı dahı varidi atlasdan tonları ço(100a)ğidi ve illâ bunları velîkin vağthâ geyürdi ve bir şemâsı varidi ak yünden ve bir kara 'imâmiyesi varidi üstine ak sarınurdi dört üsküfi varidi birinüñ biş terki varidi bürd-i yemeniyidi Hâssânî şâ'ir

bağış vermişidi ki Resül'e medh ayduridi 'Alâmetü'l-Vesîle kitabında aydur şimdi ol üsküfi Resül'ün halîfesi 'Abbâs hazînesi içindedür ve dahı iki kara edügi varidi işbu cümle zıkr olan libâsda hiç kızıl ve şaru yogıdi ve bir âyinesi varidi ki her dem (100b) aña nazâr kııurdu ve ayduridi الحمد لله الذى diridi ve dört bıçcağı varidi ve üç altın tabağı varidi ve üç altın çanağı varidi ve gümüşden bir yüzügi varidi ve kaşında üç saır yazılmışıdi evvel Allah ikinci Muhammed üçüncü Resül andan ol yüzügi Ebü Bekir Şıddık geydi bir gün 'Oşmân kapusunuñ üstinde otururidi ol yüzügi barmağından kuyıya düşürdi 'Oşmân buyurdu ki ol kuyınuñ şuyını döktireler ol yüzük bulunmadı (101a) ve ma'lüm olmadı بیان اصل خدقه در بیان hırka bâbında aşl-ı rivâyet Abdullah bin Ebi Vaqqas'dan ve Enes bin Mâlik'den ve Ebü Hureyre'den رضوان الله عليهم اجمعين budur ki Resül aleyhisselam aydur uçmak içinde bir şanduk gördüm nürdan ve kilidi dahı nürdan ayıtdum yâ Cebrâ'îl bu ne şandukdur ve içinde ne vardur bes Allah te'âlâdan hıtab geldi ki yâ Cebrâ'îl ol şandukuñ içinde fütüvvet (101b) hırkası vardur anı habîbüm Muhammed'e geydür ki anı hiç peygambere virmedüm ve hiç yaradılmış geymedi ves Cebrâ'îl ol şandukı açdı içinden bir yeşil hulle çıkardı Resül'e geydürdi andan Resül ol hulleyi Ebü Bekir'e virdi ol vaqt ki Ebü Bekir mâlımı Resül 'ışkına yağma kıldı Ebü Bekir ol hulleyi 'Alî'ye virdi Hayber'i alıcak بیان انتقال فتوت anı beyân idelüm ki fütüvveti kim kabül kıldı ve kimden kime degdi bes fütüvveti Emîrû'l-mü'minîn 'Alî bin Ebî Tâlib kabül kıldı (102a) ve bundan artuk kimse fütüvveti ve kuşak kuşatmağı ve hırka geydürmegi kabül kılmadı ehl-i tarikat içinde bir rivâyet oldur ki 'Alî Şeyh Hasan Başri'ye kuşatdı amma Tuhfetü'l-Veşâyâ'da aydur Selmân-ı Fârisî'ye kuşatdı ve Selmân-ı Fârisî'den Huzeyfe bin Yemânî'ye ve Huzeyfe'den Miqdâd-ı Kindî'ye ve Miqdâd'dan Ebü'l-'Izz-i Mûbeyâ'ya ve Ebü'l-'Izz'den Şeyh Başri'ye ve Başri'den Hâfız-ı Kindî'ye ve Hâfız'dan 'Avfu'l-'Anânî'ye ve 'Avf'dan Ebü'l-Müslim Mahari'ye ve Ebü Müslim'den Şerîf (102b) Ebü'l-'Izzî'ye ve Ebü'l-'Izz'den Hilâl'e ve Hilâl'den Behrâm'a ve Behrâm'dan Rûzbih-i Fârisî'ye Rûzbih'den Emîr Hasan'a Emîr Hasan'dan Cuvsu'l-Gazâri'ye ve Cuvsu'dan Ebü'l-Hasan Buḥârî'ye ve Buḥârî'den

Ebu'l-Fağıl'a ve Ebu'l-Fağıl'dan Süleymân-ı Nefîs'e ve Süleymân'dan Kâyîd Beşlî'ye ve Beşlî'den Fağıl bin Ziyâdu'l-Fârisî'ye ve Fağıl'dan Mâlik Ebî Kencârî'ye ve Mâlik'den Avyâ'ya ve Avyâ'dan Kâşîrû'd-dîn bin Ebû Na'ca'ya ve Ebû (103a) Na'ca'dan Seyyid ibni 'Aliyy-i Şüfî'ye ve Şüfî'den Mehnâü'l-Alevî'ye ve Mehnâ'dan Nu'mân bin Bezîd ve Nu'mân'dan şeyh Ebû'l-Kâşım bin Ebî Cubuyye'ye ve Ebû'l- Kâşım'dan Nefîs bin 'Abdullah ve 'Abdullah'dan Seyyidüna ve mevlânâ el-Hâkim fi'l-hılâfeti Ebû'l-'Abbâs Ahmed bin Hâsani'n-Nâşîrû'd-dîn emîrû'l-mü'minîne degdi ve andan Sultânü'l-Mu'azzam Gıyâşü'd-dünyâ ve'd-dîn kehfü'l-islâm ve'l-müslimîn Ebû'l-Muzaffer Gaziyy-ibni Sultân es-sa'idü'l-gâzî Yûsuf bin Eyyüb rafîku'(103b)l-mü'minîne aña degdi bes indi bu 'azîzleri ki beyân kılduk cümlesinüñ kavli ve hükmi şöyle buyururlar ki kaçan ki bir kişi yola girmege gelel ehl-i tarîkatdan bir kimse aña hüküm ide ki pâymaçâne tura ve naķîb ol kişinüñ şol yanına tura ve şağ eline biraz tuz ala ve şol eline şu ala ve ayda

بسم الله الرحمن الرحيم ولا تقربوا الزنا انا كان فاحشاً وساء سبيلاً ولا تقتلوا النساء الفتى حرم الله
 الا بالحق ومن قتل مظلوماً فقد جعلنا لوليه سلطاناً ولا يسرف في القتل انه كان منصوراً ولا
 تقربوا مال اليتيم الا بالتي هي احسن (104b) حتى يبلغ اشده واولفوا بالعهد تأ ولا تقف مالميس لك
 به علم ان السمع والبصر والفؤاد كل اولئك كان عنه مؤلاً ولا يمش في الارض انك لن تحرق
 الارض ولا تبلغ الجبال طولاً كل ذلك كان سينة عند ربك مكروماً ذلك مما اذحى اليك ربك من
 الحكمت ولا تجعل ما الله الها اخر وتلقى في جهنم موماً مدحوراً³⁷

andan fûke ayıda السلام عليكم andan fûke ayıda iy hâzırlar işbu kişi erkân-ı tarîkata teslîm oldı ve niyyet kıldı ki bu erenler yolına gire (105a) nite ki Allah te'âlâ işbu şuyı tâhir ve muṭahhir kıldı ve bu tuzı fâğıl yaratdı indi işbu tâhir suya ve işbu fâğıl tuzı işbu kişinüñ kavli birle ve bu hâzır cemâ'atun şanuklığıyla anda virürem ki bu yolda yüz döndermeye ve 'ömrinüñ âhiri bu kapuda ola diye ve andan ol tuzı şuya kata ve ayda eger yüz döndürürise dünyâda ve âhiretde

³⁷ Kur'an-ı Kerim: XVII: 32-39

hâlini göre andan fûke ayda bilün iy ulular ki işbu kişi fulân yigide veyâ fulân aḥîye veyâ fulân şeyḥe her kimün çün geldiyse maḥabbet ve ‘ışk ve cāndan (105b) ve gönülden şefîk ve refîk oldı fulân ki ḳabûl kıla andan ol kişi ayda soruñ ki evvel dahı kimseye niyyet kıldı mı eger evvelden dahı aḥîden ve şeyḥden kimseyile niyyet kıldıysa ḳabûl kılmayalar evvelden kim ki maḳḳâş aldıysa girü kalan erkânın dahı ol temām eyleye ve soñra varduğı aḥî ve şeyḥ ve yigit ne kadar fâdııl olursa ḳabûl kılmaya eger ḳabûl iderse ḥilâf-ı ṭarîḳatdur zîrâ ki maḳḳâş üstine maḳḳâş ve kuşak üstine kuşak olmaz evvel yigidün maḳḳâşıdur ve aḥînüñ (106a) kuşağıdur evvel eger soñra yararsa fütüvvet vire ve şeyḥün evvel maḳâşıdur eger dirlik ehliyse soñra icâzet vire ve dahı bu zıkr olan erkân her kimsenün katında okımayalar ve degme kişiye dimeyeler ve bilen kişiler gizleyeler her bigâneye bu sırrı fâş itmeyeler biz bunı âşikâre kılduk ki erkân-ı fütüvvet unıdılmaya ammâ sır saklayasız ki ğayri maḥalline düşmeye tâ ṭarîḳatda ḥayin olmayasız در بیان ارکان شباب geldük buña ki yigitlik erkânı evvel kimden kaldı evvel saç kesmek ve alın aldurmak bu (106b) nesneden ṭâhir oldı ki Âdem peygamber aleyhisselam üç yüz biñ yıl ağladı andan tevbesi ḳabûl odı Cebrâ‘îl aleyhisselam geldi ve Allah te‘âlâdan Âdem’e beşâret ḥaberin getürdi Âdem başın kaldurdi görđi ki saçı ve sakalı karcaşmış Cebrâ‘îl Âdem’i yudı ve saçın sakalın düzdi ve taradı ve kesdi sakal taramak ve sakal düzme ve saç kesmek andan kaldı Âdem ol saçı gizledi ve andan yigitlere mîrâş kaldı ve dahı bir rivâyetde (107a) dimişler ki Resûl’e risâlet geldüğünde on yidi kişi müslümân oldı birisi Ebû Dücâne’yidi Ebû Dücâne bir gün Mekke kâfirleriyle savaşı Ebû Cehil ve Ebû Leheb ve Mugayre ve Surâfa la‘ehümü’l-lâh Ebû Dücâne’yi radiyallahu anhu öldürdiler ve pâre pâre kıldılar Resûl’e ḥaber oldı Resûl geldi Ebû Dücâne’yi ölmüş buldı mübârek ḥâtırı perîşân oldı derhâl Cebrâ‘îl geldi Ḥaḳḳ te‘âlâdan selâm getürdi ayıtdı yâ Resûlallah Allah te‘âlâ emr itdi ki ḥabîbim (107b) du‘â kılsun Ebû Dücâne dirilsün andan Resûl du‘â kıldı Ebû Dücâne dirildi Resûl ayıtdı yâ Ebû Dücâne sen yügrikidün ve ḳuvvetlü kişiyidün nite ele girdün ve zebün olduñ didi Ebû Dücâne ayıtdı yâ Resûlallah saçum uzun idi saçumdan

tutdılar zebûn oldum didi Resûl ayıtdı gel saçunı keseyin didi çün Resûl anuñ saçın kesdi ‘Alî dahı anda saçın kesdürdi ammâ alnı yolmağın aşlı budur ki ‘Alî’nüñ alnında saçı yogıdı mihrâbıdı anuñçün münkirler (108a) taz başlu diyü ta’n iderleridi ve hem Ebû Müslim dahı eyleyidi ve bu âyet Ebû Dücâne’yile ‘Alî hakkında nâzil olmışdur ki *مدلقين رؤسكم مقصرين لا تخافون* bes Ebû Müslim ‘ışkına sünniler alnların aldurdıldardı tâ ki Mervâniler’den anlara fark olurdu ve ammâ mıkkâş ki şeyhlerüñdür aşlı budur ki ol vaqt ki İbrâhîm İsmâ‘îl’i kırbân iletıdı kıldı bu hikâyet meşhürdür ki Cebrâ‘îl koç getürdı ve İsmâ‘îl’i azâd kıldı nişâniçün alnından mıkkâş aldı ve ol mıkkâşı Cebrâ‘îl İsmâ‘îl’e virdi (108b) azâdlık nişâni İsmâ‘îl’ün oğlanları ol mıkkâşa ‘izzet iderleridi andan teselsülile Resûl’e degdı andan Ebû Bekir’e andan ‘Ömer’e andan ‘Osmân’a andan ‘Alî’ye tâ aña degin halîfelerün hazînezi(n)de turur idi ki Hüseyñ şehîd oldu ol vaqt zâyi‘ oldu bes bilesiz ki kitâbuñ ahkâmını her birini bir nüshadan çıkardum ve çok fikr vü teemmül harc eyleyüp ‘aql fıza kılup zahmetler çeküp düzdüm tâ ki ehl-i tarîkat içinde bizden yâdgâr ola ve her dem du‘âdan unutmıyalar ki (109a) bu kitâbı yazana ve düzene Allah te‘âlâ rahmet kıla inşaallahı te‘âlâ ve dahı bilmiş olasın ki bu kitâb sırr içinde sırrdur cân içinde saklamak gerek ve ecnebîden sakınmak gerek tâ ki bu esrâra nâmağrem kişi muṭṭalı‘ olmaya vesselâm temmet.

KAYNAKLAR

- BAYRAM, Mikâil. (1991). Ahi Evren ve Ahi Teşkilatı’nın Kuruluşu. Konya.
- ÇAĞATAY, Neşet. (1989). Bir Türk Kurumu Olan Ahilik. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- DESUKİ, Ömer. (1951). El-Futuvva inda’l-Arab. Mısır. (Nakleden Mikâil Bayram. (1991). Ahi Evren ve Ahi Teşkilatı’nın Kuruluşu. Konya).
- GÖLPINARLI, Abdülbaki. (1949). “İslâm ve Türk İllerinde Fütüvvet Teşkilatı ve Kaynakları”. *İ. Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası*. C. 11. Nu: 1-4. Ekim 1949 - Temmuz 1950.

- GÖLPINARLI, Abdülbaki. (1953). "Burgazi ve Fütüvvetnamesi". *İ. Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası*. C. 15. Nu: 1-4. Ekim 1953 - Temmuz 1954.
- KAHVECİ, İhsan. (2005). "Fütüvvetnamelerin Dini Kaynakları. Çobanoğlu Yahya bin Halil el-Burgazi Fütüvvetnamesi Özelinde". *Ahi Evran-ı Veli Sempozyumu I. 2004*. Kırşehir Valiliği Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi yayını.
- KÖPRÜLÜ, Mehmed Fuad. (1976). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar (İlaveli 3. baskı)*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- MUALLİM CEVDET. (1335). *Büyük Mecmua*. Nu. 4-10. (Nakleden Osman Nuri. (1338/1922). *Mecelle-i Umur-ı Belediye*. C. I. İstanbul).
- NEFİSİ, Said. (1346/1965). *Serçeşme-i Tasavvuf der İran*. Tahran: Furugi Yayınları.
- PALA, Ayhan. (1983). *Burgazi Fütüvvetnamesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TAESCHNER, Franz. (1928). "Das Futuvvetname des Jahja b. Halil". *Orientalistische Literaturzeitung*. Nu: 12.
- TAESCHNER, Franz. (1931). "Beitrage zur Geschichte der Achis in Anatolien (14.-15. Jht.)". *Islamica*. Vol: IV.
- TAESCHNER, Franz. (1932). "Futuwwa-Studien. Die Futuwvabünde in der Türkei und Ihre Literatur". *Islamica*. Vol: V.
- TAESCHNER, Franz. (1972). "İslâm'da Fütüvvet Teşkilatının Doğuşu Meselesi ve Tarihi Ana Çizgileri". Çev. Semahat Yüksel. *Belleten*, XXXVI/142.
- TORUN, Ali. (1998). *Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvetnameler*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ÜLGENER, Sabri. (1983). *Zihniyet, Aydınlar ve İzmler*. Ankara: Mayaş Yayınları.
- ÜLGENER, Sabri. (1984). *Darlık Buhranları ve İslâm İktisat Siyaseti*. Ankara: Mayaş Yayınları.
- YILMAZ, Kaan. (2006). *Burgazi, Fütüvvetname. Dil İncelemesi, Metin, Sözlük*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adapazarı: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.